

PAPERS

d'Educació de Persones Adultes

63

Formació de famílies i educació democràtica

EDITORIAL

Escoles, famílies i educació democràtica

TEMES A DEBAT FORMACIÓ DE FAMÍLIES I EDUCACIÓ DEMOCRÀTICA

Pla d'Acció per l'Aprenentatge Permanent. Noves oportunitats per aprendre (José Mario Rodríguez Alvariano)

La formació de familiars i INCLUD-ED (Cristina Petreñas Caballero)

Models familiars en la societat actual (Ariadna Munté)

Famílies i educació democràtica (Lola Abelló Planas)

La formació de familiars d'èxit (Adriana Aubert)

EXPERIÈNCIES

Tallers d'anglès per a familiars (Amaya Puertas)

Formació de familiars al CEIP La Paz (Albacete) (Vanessa Catalán de la Hoz)

Col·legi Trabénco: La utopia que es fa realitat (Comunitat Educativa Trebénco)

Tertúlies Literàries (J. Matni, F. Sabaoui i N. Afourid)

PROJECTES

Inbalance: Cap a un referent per a l'alfabetització matemàtica per a les persones adultes (Javier Díez-Palomar)

Un enfocament comunitari contra la violència entre iguals (Itxaso Tellado)

CRÒNICA

Castell d'Aro celebra la 25a Festa de Primavera de l'Educació de Persones Adultes. Manifest de la 25a Festa de Primavera.

Crònica de l'Escola d'Estiu Unitària d'Educació de Persones Adultes 2010: Quines competències per a quina societat?

Formació europea d'educadors en alfabetització d'adults. Belfast. Irlanda

CONVOCATÒRIES

I Congrés Internacional de Dones Gitanes: "Les Altres Dones"

RECENSIÓ

Paulo Freire. Pedagogia del Compromiso. Amèrica Latina y Educación Popular

PAPERS és una publicació de l'Associació per l'Educació de Persones Adultes (AEPA).
Via Laietana, 41, 1r 1a. 08003 Barcelona.
Telèfon 93 310 7715. Fax 93 310 0547.
E-mail: a.e.p.a@suport.org

COORDINACIÓ: Esther Cañada i Miquel Fort.
EQUIP DE REDACCIÓ: Montserrat Fisas, Alfons Formariz,
Miquel Fort, Maria Padrós, Andreu Pagès, Núria Valls, Esther
Cañada, Laura Ruiz.
EQUIP COL·LABORADOR: Consol Aznar, José Beltrán,
Joana Colom i Sebastià Poy.
MAQUETACIÓ: José Ángel Borlán.

PVP: 3 euros. **PAPERS** no es responsabilitza necessàriament
de les opinions que continguin els articles signats.
D.L.: B-43630-86
Amb el suport de:

Generalitat de Catalunya
Departament de Governació
i Administracions Públiques
Secretaria d'Acció Ciutadana

Diputació
Barcelona
xarxa de municipis
Àrea d'Educació

EDITORIAL

- 4 Escoles, famílies i educació democràtica

TEMES A DEBAT.**FORMACIÓ DE FAMÍLIES I EDUCACIÓ DEMOCRÀTICA**

- 5 Pla d'Acció per l'Aprenentatge Permanent. Noves oportunitats per aprendre (José Mario Rodríguez Alvariño)
- 8 La formació de familiars i INCLUD-ED (Cristina Petreñas Caballero)
- 11 Models familiars en la societat actual (Ariadna Munté)
- 14 Famílies i educació democràtica (Lola Abelló Planas)
- 17 La formació de familiars d'èxit (Adriana Aubert)

EXPERIÈNCIES

- 19 Tallers d'anglès per a familiars (Amaya Puertas)
- 20 Formació de familiars al CEIP La Paz (Albacete)
(Vanessa Catalán de la Hoz)
- 22 Col·legi Trabénco: La utopia que es fa realitat
(Comunitat Educativa Trebénco)
- 24 Tertúlies Literàries (Jamila Matni, Farida Sabaouni i Naima Afourid)

PROJECTES

- 25 *Inbalance*: Cap a un referent per a l'alfabetització matemàtica per a les persones adultes (Javier Díez-Palomar)
- 27 Un enfocament comunitari contra la violència entre iguals
(Itxaso Tellado)

CRÒNICA

- 29 Castell d'Aro celebra la 25a Festa de Primavera de l'Educació de Persones Adultes. Manifest de la 25a Festa de Primavera.
- 30 Crònica de l'Escola d'Estiu Unitària d'Educació de Persones Adultes 2010: Quines competències per a quina societat?
- 30 Formació europea d'educadors en alfabetització d'adults. Belfast. Irlanda

CONVOCATÒRIES

- 30 I Congrés Internacional de Dones Gitanes: "Les Altres Dones"

RECENSIÓ

- 31 Paulo Freire. Pedagogía del Compromiso. América Latina y Educación Popular

Escoles, famílies i educació de persones adultes

En la història de l'educació pública, que a Europa s'inicia generalment al segle XIX, podem veure el paral·lisme entre l'evolució social, econòmica i política i les característiques dels seus sistemes educatius. Es diu que, a primers del mil nou-cents, un ministre francès podia saber el que es feia a totes les escoles de França en una determinada hora d'un dia concret del curs escolar. Aquest ideal de formació homogènia, centralitzada, dirigida exclusivament per l'estat, estranya a les realitats socials, de les opinions de les famílies (més enllà, és clar, de què els ministres fossin al cap i a la fi executors d'una política avalada per votacions, en aquell país si més no) va tenir entre nosaltres una sèrie de conseqüències. Per exemple, l'allunyament dels professionals de l'educació del context social, el menyspreu de la cultura popular o la separació entre escoles i famílies.

Els moviments de renovació pedagògica que a Catalunya surten a la llum cap els seixanta representen, entre d'altres coses, l'intent d'acostar l'escola i la societat catalana, de tornar a unir les necessitats i les característiques de la nació amb el seu sistema educatiu. En bona part això s'ha aconseguit. Les cooperatives de pares i mares, de mestres i experiències similars han estat i són un altre intent d'acostar les famílies i les escoles.

Ara els temps han canviat. Han canviat les famílies i la societat, les necessitats educatives i la percepció que tenim de l'obligació d'unir esforços per millorar l'aprenentatge i la

formació global d'infants i adolescents. Aquest número de Papers està precisament dedicat a analitzar aquests canvis, a exposar com una major implicació de les famílies en els centres educatius repercuteix directament en la millora dels aprenentatges i de la convivència en els centres.

Aquesta és una línia que s'havia iniciat amb diverses experiències (biblioteques escolars, escoles de pares, per exemple) però de forma parcial. La proposta de Comunitats d'aprenentatge, global com a implicació dels familiars en el conjunt de les escoles i com a transformació dels centres educatius, és una oportunitat de la que totes i tots podem aprendre.

A més, és una proposta en la que tothom hi surt guanyant. El professorat que veu millorada la valoració de la seva tasca i troba en les famílies un suport inestimable, els infants i adolescents que

aconsegueixen més bons resultats acadèmics i educatius en general, i les famílies, que en la participació als centres educatius i en la col·laboració amb els seus fills i filles, troben un estímul per a millorar la seva pròpia formació

També la societat i l'entorn de les escoles veuen com els

seus centres educatius són encara més un factor de cohesió social i de regeneració dels barris, en definitiva, una verdadera comunitat educativa que uneix democràticament el servei públic amb el públic -familiars i estudiants- que en són els destinataris i protagonistes.

Han canviat les famílies i la societat, les necessitats educatives i la percepció que tenim de l'obligació d'unir esforços per millorar l'aprenentatge i la formació global d'infants i adolescents

PAPERS

d'Educació de Persones Adultes

Número 63
Setembre
2010

4

Pla d'Acció per a l'Aprenentatge Permanent

Noves oportunitats per aprendre

Jose Mario Rodríguez Alvariño

1. La situació de l'aprenentatge permanent a Espanya

Espanya s'ha situat en un nivell lleugerament superior respecte a la mitjana europea pel que fa a la participació d'adults en educació i formació. Així, durant el 2008, el 10,4% d'espanyols amb edats compreses entre els 25 i els 64 anys participava en l'educació formal o no formal, durant les 4 setmanes anteriors a l'enquesta, mentre que la xifra corresponent a la Unió Europea 27 era del 9,5%. No obstant, sembla clar que el punt de referència per a Espanya han de ser els països més avançats, que superen el 30% (Suècia i Dinamarca).

A Espanya hem de realitzar un esforç per a millorar la participació, la qualitat, el finançament i el desenvolupament del sector. Hi ha molts exemples de bones iniciatives portades a terme per les Administracions i per entitats del sector civil, en general sense ànim de lucre, però pateixen una notable dispersió i manca de sinèrgies entre elles. És necessari, per tant, una actuació coordinada a nivell estatal, autonòmic i local per a millorar l'eficiència del sector de l'aprenentatge d'adults, amb la finalitat d'ampliar i facilitar l'accés al mateix, i afavorir un finançament adequat i un ús eficient dels recursos disponibles.

En l'àmbit del sistema educatiu, l'oferta d'educació per a persones adultes està contemplada al Capítol IX de la Llei Orgànica d'Educació 2/2006, de 3 de maig de 2006. Actualment s'imparteixen els següents ensenyaments per a persones adultes:

- Ensenyament bàsic: ensenyament inicial i ensenyament en educació secundària per a persones adultes, dirigit a l'obtenció del títol de Graduat en Educació Secundària Obligatòria.
- Ensenyament postobligatori: Batxillerat i Formació Professional.
- Preparació per a les proves d'accés a cicles de grau mig i de grau superior en Formació Professional
- Preparació per a les proves d'accés a la universitat per a majors de 25 anys
- Programes de Qualificació Professional Inicial
- Formació en l'ús de les TIC
- Aprenentatge de llengües estrangeres
- Oferta educativa del *That's English!*, en la modalitat d'educació a distància, reconeguda per les Escoles Oficials d'Idiomes als nivells bàsic i intermedi.
- Espanyol per a estrangers
- Ensenyament inicial d'idiomes

- Cursos d'Educació per a la salut i hàbits saludables, i per a la prevenció de malalties i riscos laborals
- Cursos d'Educació vial
- Altres cursos, dins de l'autonomia dels centres educatius

Aquests ensenyaments s'imparteixen de forma presencial, als Centres d'Educació de Persones Adultes i, a distància o mitjançant la teleformació, pel CIDEAD, per a formació reglada, i Aula Mentor, per a la oferta de formació no reglada.

La matriculació d'adults al sistema educatiu va assolir durant el curs 2009/2010 un total de 666.391 alumnes, dels que 454.839 segueixen ensenyaments reglats i 211.552 ensenyaments no formals.

En l'àmbit laboral, l'oferta de formació per a la població activa està regulada pel Reial Decret 395/2007, de Formació per a l'Ocupació, incloent tant la formació de demanda, que les empreses organitzen per als seus treballadors, com la d'oferta, a la qual els treballadors poden accedir a través dels Plans dels Agents Socials, de caràcter Sectorial o Intersectorial, així com a través de les accions dirigides preferentment a desocupats, mitjançant convenis entre els Serveis Públics d'Ocupació i diverses institucions, en l'àmbit estatal o autonòmic. S'estima que al 2009 més de 4.000.000 de treballadors han accedit a aquesta formació.

Per una altra banda, existeixen ofertes de formació per a la població adulta proporcionades per iniciatives d'altres entitats públiques (corporacions locals, universitats...) i privades (obres socials de caixes d'estalvis, ONG). Segons les dades de l'INE aquest tipus d'ensenyaments són més populars entre la població de majors de 45 anys. Els temes que tenen major acceptació són els relacionats amb la incorporació a les noves tecnologies i les humanitats.

2. La necessitat d'un Pla d'Acció per a l'Aprenentatge Permanent

El Govern, les Comunitats Autònomes i la resta d'institucions i organitzacions interessades han d'actuar, dins dels seus àmbits respectius, per a facilitar l'accés de les persones adultes a l'aprenentatge permanent, proporcionar orientació i accelerar la validació i el reconeixement de les competències adquirides mitjançant l'aprenentatge no formal i informal. És especialment necessari garantir les oportunitats d'aprenentatge que permetin assolir competències clau als que es troben en situació de risc.

El Pla d'Acció ha de tenir en compte els diferents col·-

lectius especialment desfavorits de cara a la integració social i laboral, als quals s'han d'oferir noves oportunitats per a obtenir una qualificació:

- la població adulta que no posseeix el Graduat en Educació Secundària Obligatoria, que arriba al el 35% (13.272.600 persones majors de 16 anys segons la EPA 2008);
- la població activa sense qualificació professional inicial, que assoleix el 60% (13.690.900 treballadors, segons la EPA 2008);
- els joves que no obtenen el Graduat en Educació Secundària Obligatoria, o que abandonen prematurament els estudis (el 31% de la població entre 18 y 24 anys).

L'aprenentatge permanent també és una eina de desenvolupament personal i social per a col·lectius que no estan inclosos en el mercat laboral. La població adulta no pot renunciar a la adquisició de competències no professionals, necessàries per a exercir el seu dret a una ciutadania activa. Sectors com el voluntariat, la tercera edat o les dones que no treballen, tenen necessitat d'incorporar al seu bagatge de competències aquelles imprescindibles per a realitzar la seva activitat no professional en les millors condicions, obrint-los-hi, a més a més, portes per a la seva incorporació al mercat laboral.

Per assolir els objectius d'Europa i Espanya en participació en aprenentatge permanent per a 2020, la contribució del sector de l'aprenentatge d'adults és rellevant i podria millorar-se creant sistemes més eficaços en els que participin totes les parts interessades. Els resultats que han d'assolir-se mitjançant el Pla d'Acció per a l'Aprenentatge Permanent depenen en bona mesura de l'eficàcia d'aquests sistemes.

A la Unió Europea segeix vigent el Pla d'Acció 2007 sobre l'Aprenentatge d'Adults *Sempre és un bon moment per a aprendre*, que defineix accions concretes en cinc eixos prioritars, amb l'objectiu d'augmentar la participació dels ciutadans europeus adults en formació permanent:

- Analitzar els efectes de les reformes en els sectors d'educació i formació a l'aprenentatge d'adults
- Millorar la qualitat de l'oferta per a l'aprenentatge d'adults
- Augmentar les possibilitats dels adults d'assolir una qualificació com a mínim un nivell superior a la que posseeixen (un escalafó més)
- Accelerar el procés d'avaluació, reconeixement i acreditació de competències professionals i socials
- Millorar el seguiment del sector d'aprenentatge d'adults

A Espanya, per a l'elaboració del Pla d'Acció per a l'Aprenentatge Permanent, s'ha realitzat una àmplia consulta al llarg del 2009 i el 2010. La Subdirecció General d'Aprenen-

tatge al llarg de la vida, del Ministeri d'Educació, actualment està recollint opinions i propostes de tots els Ministeris del Govern d'Espanya, de les Comunitats Autònomes, dels interlocutors socials, i de les Federacions, Coordinadores, les ONG i altres institucions de la societat civil que s'ocupen de l'aprenentatge d'adults.

Les aportacions conclouran en una proposta de Pla d'Acció que serà presentat durant el II Congrés Nacional d'Aprenentatge al Llarg de la Vida, previst pel 24, 25 i 26 de Novembre de 2010.

3. Els Objectius del Pla d'Acció per a l'Aprenentatge Permanent

El Pla d'Acció per a l'Aprenentatge Permanent es centra en aquells col·lectius especialment desfavorits, que es troben en una situació de desavantatge, degut a que els manquen les competències bàsiques que proporciona l'ensenyament obligatori, particularment pel que fa referència al seu escàs domini de la lectura, l'escriptura o les tecnologies de la informació i les comunicacions, o a la seva baixa o nul·la qualificació professional. Sens dubte, aquestes mancances limiten la seva capacitat per a treballar i integrar-se amb èxit a la societat. Entre aquests col·lectius es troben una part important dels immigrants, persones adultes, joves que abandonen el sistema educatiu sense titulació i persones amb discapacitat.

Els objectius generals que es planteja el Pla d'Acció per a l'Aprenentatge Permanent són els següents:

- Identificar línies estratègiques que generin una major coordinació dels recursos, dels diferents àmbits relacionats amb l'aprenentatge al llarg de la vida a nivell local, autonòmic i estatal.
- Reduir la taxa de població adulta que no posseeix el Graduat en Educació Secundària Obligatoria.
- Augmentar els nivells de competències professionals de la població activa i, més concretament, els dels treballadors poc qualificats.
- Oferir noves oportunitats als joves que no obtenen el Graduat en ESO o que abandonen prematurament els estudis.
- Reduir el problema de la pobresa i l'exclusió social entre els immigrants i col·lectius marginats, dotant-los de competències lingüístiques i tecnològiques, així com d'autonomia personal, per tal d'ajudar-los a assumir una ciutadania activa.
- Augmentar la cultura de la formació permanent, així com la participació i la implicació de la ciutadania i de la societat civil en el disseny, implementació i avaluació de les polítiques relacionades amb l'aprenentatge al llarg de la vida.
- Realitzar el seguiment del sector, augmentant la qualitat i l'eficiència

L'aprenentatge permanent també és una eina de desenvolupament personal i social per a col·lectius que no estan inclosos en el mercat laboral

Tot i que Espanya no està en una situació difícil per assolir l'any 2020 l'objectiu del 15% de participació establert per la Unió Europea, el nostre objectiu ha de ser més ambiciós, per tal de situar-nos en l'àmbit dels països més avançats.

L'objectiu de participació en formació permanent per al 2020 ha d'establir-se al 20%, amb especial atenció als col·lectius desfavorits: coordinant els recursos disponibles; facilitant vies d'accés a la formació; generalitzant el procés de validació i reconeixement de competències; i augmentant la qualitat del sector

Per assolir els objectius del Pla d'Acció per a l'Aprenentatge Permanent, el Govern d'Espanya convida les Administracions, Comunitats Autònomes i Organitzacions o Entitats interessades en el sector, a participar en accions dins dels següents eixos estratègics:

1. Desenvolupar mecanismes que facilitin la reincorporació d'adults al sistema educatiu, per reduir la taxa de població adulta que no posseeix el Graduat en Educació Secundària Obligatoria.

2. Generalitzar el reconeixement de qualificacions professionals, com a mecanisme per augmentar la qualificació de la població activa, particularment la dels treballadors poc qualificats.

3. Establir noves vies d'accés a la Formació Professional, i fer compatible el treball i l'estudi per als que abandonen prematurament els estudis.

4. Facilitar l'accés dels adults a la Formació Professional i a la Universitat

5. Oferir educació i formació (formal o no formal) a immigrants, com a alternativa a situacions de pobresa i risc d'exclusió social.

6. Difondre entre la ciutadania les possibilitats de la formació permanent.

7. Establir mecanismes per a la millora de la qualitat i l'avaluació periòdica de la implementació de les polítiques relacionades amb l'aprenentatge al llarg de la vida, amb la participació de tots els agents implicats.

Dins de cada eix estratègic s'han de prioritzar un conjunt d'accions concretes, sobre les que cal concentrar els recursos, tant els que ja estan disponibles com aquells altres que es precisen en el cas d'iniciatives no desenvolupades fins ara. A l'esborrany del Pla d'Acció sobre el que s'està treballant trobem les següents propostes:

- *Duplicar l'oferta d'Educació Secundària per a Persones Adultes (ESPA)*

- *Establir la certificació de competències bàsiques per a col·lectius sense ESO, als Centres d'Educació de Persones Adultes*

- *Potenciar les proves lliures per a l'obtenció del Graduat en ESO*

- *Designar els Centres d'Educació de Persones Adultes (CEPA) com a centres per a l'atenció permanent als adults sense ESO, que vulguin sol·licitar el reconeixement de competències de nivell I*

- *Oferir formació complementària als usuaris sobre el procediment de reconeixement de competències*

- *Establir convenis amb entitats de la societat civil per a l'atracció d'adults sense ESO al reconeixement de competències*

- *Augmentar l'oferta de Programes de Qualificació Professional Inicial*

- *Reforçar les beques per a possibilitar la continuïtat dels estudis de FP i fomentar contractes a temps parcial per a compatibilitzar-los amb el treball*

- *Potenciar la formació preparatòria per a superar les proves lliures per a l'accés a cicles de FP a tot el territori nacional*

- *Oferir cursos d'obtenció del Títol de Batxillerat per a titulats de Cicles de Grau Mig de FP*

- *Desenvolupar les vies d'accés a estudis universitaris per a majors de 25, 40 i 45 anys*

- *Potenciar la formació contínua a les Universitats*

- *Reforçar l'oferta d'idiomes per a immigrants*

- *Promoure l'oferta de competències bàsiques en TIC en els Centres d'Educació de Persones Adultes*

- *Promoure ofertes específiques per a col·lectius singulars, desenvolupant competències personals i socials*

- *Realitzar campanyes de difusió ciutadana sobre les possibilitats de la formació permanent*

- *Establir un punt central d'informació sobre Noves Oportunitats, telefònic i telemàtic*

- *Establir perfils professionals i regular la formació necessària per a formadors del sector de l'aprenentatge permanent*

- *Fomentar projectes d'innovació dirigits al desenvolupament de mètodes innovadors d'ensenyament i aprenentatge, i a la producció de materials i recursos didàctics per a la formació permanent*

- *Realitzar Conferències biennals per a efectuar balanços de les polítiques implementades*

- *Establir una estructura nacional per a la recollida i explotació de dades al sector de l'aprenentatge permanent*

La concreció de les accions contingudes en els eixos estratègics està en fase de discussió amb les institucions i les entitats interessades. En aquest sentit, s'ha creat la pàgina web www.educa-alv.es des de la qual es poden descarregar els documents de treball i participar en el fòrum de debat obert al conjunt dels ciutadans.

Esperem que aquest Pla d'Acció serveixi per a situar en un primer pla la necessitat de la formació permanent i per aconseguir una major taxa de participació d'adults en educació formal i no formal, contribuint de manera significativa a una major qualificació de la població activa i a l'augment de la participació social dels ciutadans. Per aconseguir-ho necessitem la coordinació dels recursos disponibles i la participació de les diferents Administracions, Agents Socials i Organitzacions de la societat civil. Sense el concurs de tots no podríem donar el salt qualitatiu que Espanya necessita dins de l'Aprenentatge Permanent.

José Mario Rodríguez Alvariño
Subdirector General d'Aprenentatge al llarg de la vida. Ministeri d'Educació

PAPERS
d'Educació de
Persones Adultes

Número 63
Setembre
2010

7

La formació de familiars i INCLUD-ED

Cristina Petreñas Caballero

El projecte INCLUD-ED— *Strategies for Inclusion and Social Cohesion in Europe from Education*, és el primer projecte integrat del VI Programa Marc de la Comissió Europea, centrat en l'educació escolar i coordinat per un equip de recerca espanyol, CREA-Universitat de Barcelona. En ell s'analitzen les estratègies educatives que contribueixen a superar les desigualtats i que fomenten la cohesió social. En el present article ens aturarem a destacar un dels resultats obtinguts fins el moment, referent al paper de la formació dels familiars en la millora dels nivells educatius dels nens i nenes. En l'article es presenten quatre idees: la importància de la formació de familiars en els contextos educatius, en què consisteix aquesta formació, quins són els resultats obtinguts fins ara pel projecte INCLUD-ED en relació amb aquesta pràctica, i la relació entre la formació de familiars i l'educació de persones adultes.

nat i el seu futur acadèmic. L'educació però, pot esdevenir una eina vertebradora per combatre les desigualtats socials aconseguint una educació de qualitat per a totes les persones, a través de teories i pràctiques educatives transformadores (Aubert, Duque, Fisas, & Valls, 2006).

Les darreres teories desenvolupades, i recents recerques com INCLUD-ED, indiquen que avui en dia, les persones aprenem per la interacció amb altres persones (Aubert, Flecha, García, Flecha, & Racionero, 2008) de manera que el repte de l'escola és el d'augmentar les interaccions que reben els i les alumnes per aconseguir incrementar els resultats acadèmics i millorar la convivència (Flecha, 2009). Aquestes aportacions focalitzen els esforços en el paper de les interaccions de tota la comunitat en l'aprenentatge dels nens i nenes, de forma que els processos d'aprenentatge d'aquests no es poden desvincular del context sociocultural

en el que es relacionen amb altres persones (Aubert et al., 2008). Així doncs, augmentar els nivells educatius de les famílies i de la comunitat és un element cabdal per transformar el context educatiu en un veritable context d'aprenentatge per totes les persones.

1. Introducció

La teoria de l'escola com a reproductora de desigualtats afirmava que el context social i el nivell acadèmic de les famílies era determinant en la trajectòria educativa dels nens i nenes (Includ-ed researchers, October, 2009), l'escola esdevenia un espai en el que es legitimava l'estructura social preestablerta; preparant ciutadans perquè fossin futurs líders, o perquè fossin futurs treballadors (Sordé, 2006). Aquesta teoria s'ha estès durant molt temps, inclús avui en dia es perpetuen models dins de les escoles que recorren aquesta perspectiva reproductcionista. Estudis com PISA, elaborat per la OCDE (1), introdueixen com a indicador el nombre de llibres que l'alumnat té a casa com a element que incideix en què els nois i noies obtinguin millors resultats acadèmics. L'estudi PISA 2000 indicava que la possessió de béns relacionats amb la cultura clàssica està estretament vinculada amb les diferències en els nivells acadèmics de l'alumnat (OCDE., 2002). Aquesta perspectiva ha justificat la creença que existeix un determinisme entre el context del qual prové l'alum-

Les darreres teories desenvolupades indiquen que les persones aprenem per la interacció amb altres persones, de manera que el repte de l'escola és el d'augmentar les interaccions que reben els i les alumnes per aconseguir incrementar els resultats acadèmics i millorar la convivència

2. La formació de familiars

Existeix una correlació entre el nivell educatiu de les famílies i el nivell educatiu dels nens i nenes. Podem optar per vies reproductcionistas i perpetuar aquests dèficits, o podem convertir l'escola en un context de transformació constant que promogui la transformació d'aquestes mancances en possibilitats.

Tal i com indiquen les teories més actuals sobre l'aprenentatge, cal coordinar totes les interaccions en les que participen els nois i noies amb totes les persones adultes que els envolten; com més formats i formades estiguin aquestes persones, més enriquidores i eficaces seran les seves interaccions amb els nois i noies (Aubert et al., 2008).

Una de les claus per transformar aquests contextos és l'obertura d'oportunitats d'espais culturals i educatius per a les famílies (Includ-ed researchers., October, 2009). La for-

PAPERS

d'Educació de
Persones Adultes

Número 63
Setembre
2010

8

mació dels familiars i del conjunt de la comunitat educativa ha de respondre a les necessitats i interessos de les persones participants en aquesta formació per tal que tingui èxit i sentit per ells i elles (Aubert et al., 2008), és per això que els i les participants decideixen què volen aprendre, quan ho volen aprendre i de quina forma. Aquells centres educatius que han optat per la transformació del seu context i de la seva escola estant duent a terme activitats formatives com ara classes d'anglès, classes d'informàtica, alfabetització, aprenentatge de la llengua d'acollida, tertúlies literàries dialògiques... Trobem experiències on persones neolectores llegeixen llibres de literatura clàssica, i comparteixen espais de lectura amb els seus fills i filles; o persones amb un baix nivell educatiu ajuden els seus fills i filles a estudiar anglès, gràcies a les classes d'anglès que reben a l'escola...etc.

3. Què diu al respecte la recerca INCLUD-ED?

INCLUD-ED ha estudiat cinc tipus de participació de la comunitat i la seva influència en l'aprenentatge dels nens i nenes: la participació informativa, la consultiva, la decisiva, l'avaluativa i l'educativa (Includ-ed researchers., October, 2009). D'aquests cinc tipus de participació, INCLUD-ED ha identificat que les que tenen impacte en la millora de l'aprenentatge dels nens i nenes i la millora de la convivència són: la participació decisiva, on la comunitat participa i està representada en els processos de decisió; la participació avaluativa en la que els familiars i els membres de la comunitat estan implicats en els processos d'avaluació que permeten la millora dels aprenentatges dels nens i nenes; i la participació educativa on familiars i comunitat participen en activitats d'aprenentatge dels nens i nenes, i desenvolupen programes educatius que responen a les seves necessitats. És en aquest darrer punt on situem la formació de familiars per tal d'oferir espais educatius i culturals que ajudin les famílies i el conjunt de la comunitat a incrementar el seu nivell educatiu.

Quan les famílies gaudeixen d'aquests espais, augmenta la seva participació en d'altres esferes del centre educatiu. La seva participació en activitats formatives genera una transformació de les relacions dins del nucli familiar. Hi trobem experiències molt significatives, com relats en els quals mare i fill s'asseuen plegats a fer els deures de català, l'infant ajuda la seva mare o el seu pare amb els exercicis de català. Aquesta situació transforma les relacions que anteriorment hi havia a la llar, es dona un aprenentatge conjunt, a través del diàleg entre tots els membres de la família al voltant de la lectura, al voltant d'aprenentatges instrumentals... En aquestes noves situacions, es superen les barreres dels

contextos socialment més vulnerables, en la mesura que la participació de les famílies ajuda a incrementar la motivació dels nens i nenes cap a l'educació, l'escola té sentit per

aquestes persones, i se superen estereotips (Includ-ed researchers., October, 2009). La formació de les famílies i de la comunitat transforma també les relacions amb el centre, essent l'escola un servei a la comunitat. Aquest tipus d'activitats generen un efecte crida: conforme més persones participen en aquest tipus d'activitats, més s'estén aquesta participació a d'altres sectors que inicialment eren més reticents a fer-ho. En aquest sentit, el projecte europeu INCLUD-ED aporta teoria sobre la formació de fami-

liars com una de les estratègies que té impacte directe en l'èxit acadèmic dels nens i nenes, sobretot en col·lectius socialment vulnerables. L'estudi indica que els resultats acadèmics de l'alumnat depenen del context cultural i econòmic de tots els agents educatius, i que aquest rendiment millora quan el nivell educatiu d'aquests agents augmenta.

4. Relació entre formació de familiars i educació de persones adultes

La possibilitat de formar-se en els entorns educatius més propis dels infants i joves, com són les escoles, a través de la participació directa de persones adultes vinculades a aquest entorn, representa una estratègia indirecta de millora de la inclusió social a curt i llarg termini (Includ-ed researchers., October, 2009). Aquelles persones que tradicionalment han quedat excloses de les vies normalitzades de formació poden reincorporar-s'hi a través de la participació en processos formatius dins del centres educatius. Aquesta pràctica no només enriqueix els processos d'ensenyança i aprenentatge i la convivència en els centres educatius, tenint un impacte directe en l'alumnat, sinó que també és una estratègia dins de l'educació democràtica de persones adultes, per reincorporar-se a la formació i transformar els seus contextos més propers, des del nucli familiar, el centre educatiu, o la seva mateixa trajectòria professional. Un exemple d'això ho trobem en un dels centres que està implementant aquest tipus de participació. Mares de l'escola, germanes grans, altres dones del barri... la gran majoria mestresses de casa i amb un baix nivell acadèmic participaren en la formació per ser monitores de lleure. Les conseqüències d'aquesta formació han tingut impacte en diferents dimensions de la seva vida. D'una banda, l'escola ha contractat algunes d'aquestes mares perquè facin el servei de menjador, això ha comportat la disminució dels conflictes durant l'hora de dinar: ara els nens i nenes tenen referents de la seva cultura, persones properes a ells i elles, el que permet la gestió del menjador des d'una altra perspectiva. Aques-

INCLUD-ED ha estudiat cinc tipus de participació de la comunitat i la seva influència en l'aprenentatge dels nens i nenes: la participació informativa, la consultiva, la decisiva, l'avaluativa i l'educativa

PAPERS
d'Educació de
Persones Adultes

Número 63
Setembre
2010

9

TEMES A DEBAT

tes dones han transformat també el seu context familiar en relació al sentit de l'educació; han tingut la possibilitat d'accedir al món del treball i algunes d'elles reconeixen mostrar més interès per la formació i tenen la intenció de continuar formant-se. La formació de familiars transforma no només les relacions amb l'entorn escolar sinó que es trasllada també a altres dimensions de la vida com la inserció sociolaboral o la reincorporació a la via formativa.

En darrer terme, les aportacions del projecte INCLUD-ED apunten a què no cal esperar una generació perquè els nens i nenes tinguin uns pares i mares amb titulació universitària, sinó que podem transformar el context a través de la implicació d'aquests familiars i del conjunt de la comunitat en processos formatius concrets que han demostrat promoure l'èxit de nens i nenes de famílies que no tenien titulació, superant així les idees de l'escola com a reproductora de desigualtats.

5. Conclusions

Els resultats obtinguts per INCLUD-ED fins al moment demostren la importància de la formació no només del professorat sinó també dels agents de la comunitat, ja que tenen un paper fonamental en les interaccions amb els nois i noies, provocant una millora substancial dels seus aprenentatges, la superació d'estereotips i la millora de la convi-

ència en els centres educatius. En aquest sentit, la formació dels familiars que implica participar de programes formatius d'acord amb les seves necessitats i requeriments, no només millora l'aprenentatge dels nens i nenes, sinó que també permet la transformació de les relacions en el nucli familiar i té un impacte en l'entorn i en altres àmbits de la vida social, com és, per exemple, la inserció sociolaboral, possibilitant la reincorporació d'aquestes persones a la via acadèmica a través de programes d'educació d'adults. D'aquesta forma, allò que inicialment suposa una deficiència en l'entorn que reproduceix situacions d'exclusió social, amb la formació de familiars, entre d'altres, es transforma en possibilitats d'inclusió educativa, prenent una dimensió social més enllà de l'escola. Aquesta és un actuació necessària per aconseguir una major cohesió social i que totes les persones estiguin incloses, participant de forma activa i democràtica a la societat.

Cristina Petreñas Caballero
CREA- Universitat de Barcelona

NOTES

1. Organització per la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic.

PAPERS

d'Educació de
Persones Adultes

Número 63
Setembre
2010

10

Referències bibliogràfiques

- Aubert, A., Duque, E., Fisas, M., & Valls, R. (Eds.). (2006). *Dialogar y transformar: Pedagogía crítica del siglo XXI* (2nd ed.). Barcelona: Graó.
- Aubert, A., Flecha, A., García, C., Flecha, R., & Racionero, S. (2008). *Aprendizaje dialógico en la sociedad de la información*. Barcelona: Hipatia.
- Flecha, R. (2009). Cambio, inclusión y calidad en las comunidades de aprendizaje. *Cultura y Educación*, 21(2), 157-169.
- Includ-ed researchers. (October, 2009). *Actions for success in schools in Europe*. Brussels: Citizens and Governance in a Knowledge based Society.; European Commission.
- OCDE. (2002). *Conocimientos y aptitudes para la vida. primeros resultados del programa internacional de evaluación de estudiantes (PISA) 2000 de la OCDE*. México: Aula XXI: Santillana.
- Sordé, T. (2006). *Les reivindicacions educatives de la dona gitana*. Barcelona: Galerada.

Models familiars en la societat actual

Ariadna Munté

Introducció

La família ha estat un dels principals focus d'interès al llarg de la història del coneixement. La sociologia, la psicologia, l'economia i l'antropologia, entre d'altres disciplines, han analitzat aquesta forma d'organització social des de múltiples vessants, donat el seu paper clau en els processos de reproducció i transformació de la societat a nivell micro i macrosocial.

Els mecanismes psicològics i emocionals que entren en joc en les relacions intrafamiliars, el vincle entre la comunitat i les famílies, les tensions existents entre aquestes i les institucions polítiques i econòmiques en cada context sociohistòric, i un llarg etcètera, són aspectes que preocupen a les ciències socials en tant que esdevenen font de patiment i/o de benestar de la humanitat.

En aquest article es fa referència a la relació entre família, societat i educació de familiars des d'un posicionament totalment contrari al funcionalisme, o qualsevol altre postura teòrica que negui la capacitat de canvi de les estructures socialment constituïdes.

Família i societat

A finals del Segle XX, la sociologia es centra en l'anàlisi dels profunds canvis que experimenta la vella societat industrial. Daniel Bell (1973) ens parla del pas cap a la *societat post-industrial* i, uns anys més tard, Castells (1997) ens presenta el paradigma de la *societat informacional* caracteritzada per revolució de les noves tecnologies (TIC) i la transformació que aquestes provoquen en els diferents àmbits de la societat: sistema de producció, relacions socials, espais de participació política, etc. Beck (1998) analitza el procés de globalització facilitat pel desenvolupament de les TIC i mostra com aquestes penetren en les estructures i organitzacions socials: els governs, l'economia, la família, ... provocant una transformació de les relacions socials existents fins al moment cap al que ell anomena la *societat del risc*. Les persones cada vegada tenen més accés a la informació, tenen més coneixement i poder de decisió. Les institucions que tradicionalment sustentaven el poder polític,

econòmic i cultural són exposades a l'opinió pública i han de ser sensibles a les demandes socials si volen mantenir la legitimitat del poder assolit en el temps de la societat industrial. L'augment de llibertats i de poder de decisió de les persones i la necessitat de rendir comptes a l'opinió pública per part de les institucions situen constantment ambdós agents socials (institucions i persones) en situacions-dilema en les que han d'assumir el risc de prendre determinades decisions sobre si mateixes. Una altra característica del moment sociohistòric en el que ens trobem, és que les societats cada vegada són més dialògiques (Flecha, 2001) i tendeixen a resoldre els reptes i els conflictes que es van trobant a través del diàleg, cercant solucions basades en pretensions de validesa i no pas en pretensions de poder (Habermas, 1987).

Com dèiem unes línies més amunt, aquest canvi afecta a totes les esferes socials, i la institució familiar no està exempta d'aquesta transformació: de les famílies tradicionalment constituïdes per un pare, una mare i fills (i algun altre membre de la família extensa), organitzades econòmicament en base al model "Bread Winer" on hi havia relacions de poder intrafamiliar patriarcalment establertes, s'ha passat a una multiplicitat de formes familiars que responen a noves necessitats i anhels de diversa índole (econòmics, ideològics, emocionals, ...) de les persones que decideixen formar una família.

La família tradicional no desapareix però perd el seu monopoli (Beck-Gernsheim, 1998). La democratització de la societat i la revolució tecnològica permeten configurar les relacions personals-familiars "a mida": la facilitat d'accés a la formació i al treball remunerat sense discriminació per raons de gènere, l'oportunitat de planificació familiar que ens ofereixen els avenços en medicina, la creació i manteniment de relacions personals en la distància, i l'existència d'un marc legal que tendeix a la llibertat de formació i dissolució de la institució familiar provoca que les persones guanyin en llibertat i poder de decisió sobre les seves pròpies vides, generant l'aparició de noves formes "postfamiliars".

La institució familiar no està exempta d'aquesta transformació: de les famílies tradicionalment constituïdes per un pare, una mare i fills s'ha passat a una multiplicitat de formes familiars que responen a noves necessitats i anhels de diversa índole

PAPERS
d'Educació de
Persones Adultes

Número 63
Setembre
2010

11

En un procés de retroalimentació, aquestes noves configuracions “postfamiliars”, han aparegut gràcies a un context sociopolític que ho ha permès, però, al mateix temps, el mateix context sociopolític ha anat amollant-se davant la pressió exercida per part d'aquestes formes familiars emergents. Aquesta retroalimentació la trobem, per exemple, en el cas de les lleis i de les polítiques socials dirigides a les famílies: per moltes resistències ideològiques i polítiques que hi hagi, la realitat social acaba imposant canvis en determinades estructures. Els diferents governs, si volen mantenir el poder atorgat legítimament per la ciutadania, han d'incorporar les noves formes de vida i contemplar les necessitats que se'n desprenen. Una mostra clara d'aquest fenomen el trobem en la LAT (*Living Apart Together*), la qual reconeix l'autonomia personal com a dret individual. D'aquesta manera, la dependència ja no és quelcom que ha d'assumir la unitat familiar (tradicionalment les dones), sinó les administracions que vetllen pel compliment dels drets de les persones.

La Psicologia social i la sociologia ha produït diferents tipificacions de família: Família nuclear; Llars monoparentals; Famílies reconstituïdes o combinades; Living Apart Together; Just Women

Formes de família

La Psicologia social i la sociologia ha produït diferents tipificacions de família. Nosaltres prenem la que Lidia Puigvert (2006) defineix com *estructures familiars del segle XXI*, noves formes de convivència sorgides, en gran part, pel rellevant paper que el feminisme ha tingut al llarg de les últimes dècades en l'assoliment de la igualtat

a) Família nuclear. Formada per una parella d'adults amb o sense fills, en la que hi pot haver la presència ocasional d'algun membre de la família extensa (el pare o la mare d'algun membre de la parella, o algun altre familiar en procés de dependència i/o necessitat). Si bé tradicionalment presentava una estructura jeràrquica en la que l'home ostentava l'autoritat i hi havia una divisió de treballs inequívoca, avui en dia, el diàleg i la negociació també han penetrat en aquesta forma de família.

b) Llars monoparentals. Conformades per persones adultes que viuen soles i són les responsables dels seus fills/es menors i/o depenents. Aquest tipus de llar posa de manifest la capacitat de decisió de les persones, sobretot de dones que, sense cap constricció moral i/o social, opten per viure la maternitat en solitari. Cal esmentar, que en alguns casos la monoparentalitat no es dona per opció sinó per circumstàncies socials alienes a la voluntat de les persones que la protagonitzen. En tot cas però, ens interessa destacar l'aparició d'aquesta forma com a opció personal, a més de la possibilitat de ser viscuda amb naturalitat fins i tot per aquelles persones que no ho han triat.

c) Famílies reconstituïdes o combinades. Constituïdes per persones adultes amb fills/es de relacions anteriors.

Poden prendre la forma de model tradicional però en aquestes situacions entra molt més el joc el diàleg, la negociació i el consens de les normes entre membres que lliurement decideixen conformar la unitat familiar.

d) *Living Apart Together* (vida de parella sense convivència). Famílies formades per persones adultes amb o sense fills i filles que decideixen compartir les seves vides però no la convivència. D'aquesta manera es pot fer compatible el manteniment de la convivència amb el grup d'amics/gues o la llar unipersonal amb la creació d'una família. Aquesta opció també fa compatible la família amb el manteniment de certes feines per part dels i les adults que es troben en espais geogràfics distanciat.

e) *Just Women* (només dones). Opció de viure només dones amb o sense fills i amb o sense parella. Aquest model permet no renunciar a cap decisió pel

fet de tenir parella, i trencar amb les dinàmiques de d'abandó del grup d'amigues en iniciar relacions de parella. Es tracta de l'opció de mantenir la relació de complicitat entre amigues i establir xarxes de solidaritat entre dones, de crear espais per parlar del que es vol i del que no, en les seves vides, d'evitar la triple jornada i de poder gestionar les relacions amb la família extensa de forma més adequada a la voluntat personal.

A tots aquests models, hem d'afegir-hi algunes formes legalment no reconegudes en el nostre país com el cas de la poligàmia i la bigàmia. Aquestes coexisteixen “de facto” juntament amb les que acabem d'esmentar i són fruit dels moviments migratoris de persones provinents de cultures en les que sí que s'accepta aquesta opció.

També cal esmentar que sigui quina sigui l'estructura familiar, actualment podem trobar de forma molt oberta parelles amb o sense fills del mateix gènere.

Formació de familiars

Des dels espais d'educació en sentit ampli, s'ha de tenir en compte aquest mosaic familiar a l'hora de dissenyar i programar les accions formatives.

És freqüent veure com en moltes escoles, professors i professores, així com també alguns pares i mares integrants de les AMPA, es queixen de la poca participació dels familiars dels nens i nenes escolaritzats en les activitats formatives i o lúdiques que ofereixen des dels centres, orientades als pares i mares, sols o bé conjuntament amb els seus fills i filles. Aquesta queixa sovint resulta de la manca de sensibilitat per part dels encarregats/des de dissenyar aquestes activitats. Veiem ràpidament possibles escenaris que es descobreixen darrera la manca de participació:

- Famílies monoparentals: aquestes tenen menys possibili-

tats de conciliar vida laboral i familiar si no compten amb una família extensa. També cal tenir en compte la capacitat adquisitiva d'un nucli de convivència on només hi ha una font d'ingressos. Les accions formatives han de facilitar l'accés a les mares i pares sols a través de diferents mecanismes: multiplicitat de franges horàries, contingut de la formació útil per a les persones, etc

- Famílies reconstituïdes, *living apart together, just women*: en aquestes noves formes familiars, els nens i nenes es troben molt freqüentment, vivint amb persones adultes amb les que no tenen un vincle de sang o polític socialment reconegut. Aquests/es adults i adultes formen part de la constel·lació de relacions afectives significatives per al desenvolupament socioeducatiu dels nens i nenes: són la seva família, si bé se'ls restringeix l'accés a les ofertes formatives pel fet de no ser reconegudes pels professionals i altres agents implicats en els centres formatius.

Les últimes investigacions a nivell internacional (1) mostren com la formació de familiars i l'aprenentatge mutu pot contribuir a l'èxit escolar dels infants i adolescents. El fet que les persones adultes d'una llar es trobin immersos en qualsevol tipus de procés formatiu afavoreix l'assoliment de l'èxit en l'escolarització dels infants amb els qui convi-

uen, independentment del vincle que els uneix (amistat, parentiu). Per això, cal incloure en el mapa mental dels formadors que les realitats familiars van més enllà de la coneguda família nuclear.

També és important per als nens i nenes que se'ls reconegui l'especificitat de la seva llar: que s'inclougui als llibres i a les classes les diverses opcions familiars esmentades en aquest article. Aquest esforç inclusiu ha de ser extensiu a d'altres espais educatius com ara els serveis socials, serveis culturals de les diferents administracions, tercer sector i tercer sector social.

Ariadna Munté
Professora Treball Social Universitat de
Barcelona i Universitat Ramon Llull

NOTES

1. Projecte Integrat del VI Programa Marc de la Comissió Europea: <http://www.ub.edu/includ-ed>
Includ-ed Project. Strategies for inclusion and social cohesion in Europe from Education (2007). *Report 2: Theories, reforms and outcomes in European educational systems (40-42)*.

Referències bibliogràfiques

- Beck, U. (1998) *La sociedad del Riesgo: hacia una nueva modernidad*. Barcelona: Paidós.
- Beck, U i Beck-Gernsheim, E. (1998). *El normal caos del amor*. Barcelona: El Roure
- Bell, D. (1973) *The Coming of Post-Industrial Society: A Venture in Social Forecasting*. New York: Basic Books, 1973
- Castells, M. (1997) *La Era de la Información. Economía, sociedad y cultura*. Madrid: Alianza Editorial, S.A.
- Flecha, R.; Gómez, J. i Puigvert, L (2001). *Teoría Sociológica Contemporánea*. Barcelona: Paidós.
- Habermas, J. (1987). *Teoría de la acción comunicativa I. Racionalidad de la acción y racionalización social II. Crítica de la razón funcionalista*. Madrid: Taurus.
- Puigvert, L. (2006), Relaciones dialógicas en las estructuras familiares del siglo XXI. *Arxius de Ciències Socials*, 73, 123-141.

PAPERS
d'Educació de
Persones Adultes

Número 63
Setembre
2010

13

Famílies i educació democràtica

Lola Abelló Planas

Què l'aprenentatge no s'atura i la formació és constant al llarg de la vida, ho sabem molt bé els pares i mares.

Quan acompanyem els nostres fills i filles a l'escola sentim que hi ha una part específica de l'educació que és la responsabilitat de l'escola, com els aprenentatges acadèmics, els recursos per a l'estudi i l'aplicació de tot allò que aprenen, i nosaltres, les famílies, assumim la tasca de potenciar l'autonomia i la responsabilitat dels nostres fills i filles, tot valorant l'aprenentatge. Això vol dir que la família acull el coneixement escolar i dins de les seves possibilitats l'incorpora a la quotidianitat, a la cultura i el coneixement familiar, o sigui que aprenem amb els nostres fills i filles i a través d'ells.

El que passa, és que les famílies són cada vegada més diverses i plurals, dels canvis socials, les famílies no se n'escapen i no parlem sols de la diversitat cultural, sinó també de la morfològica i els estils de socialització, mentre l'escola segueix dirigint-se a elles com si es tractés d'un únic model. La demanda de l'escola, moltes vegades, va en el sentit d'assumir l'ajuda en els deures, resoldre exercicis de complement, a buscar informació i tots els pares i mares no tenen la mateixa formació com per poder ajudar a fer els deures als seus fills, ni prou temps, ni dominen les matèries escolars; en aquest cas, l'escola hauria de facilitar els recursos suficients perquè tots els nens i nenes vagin davant.

Aquest és un tema, però en la societat de la incertesa en què vivim no és fàcil fer de pare i mare, tots els canvis accelerats que anem vivint, en el consum, en les relacions personals, en les socials, en les produccions culturals i la informació que flueix pels diferents canals audiovisuals han fet que els hàbits dels nens i els adolescents es modifiquin i no responguin a les certeses arrelades a la societat. Sabem que el model anterior no ens serveix però no som capaços de trobar-ne un de nou. Per això quan ens preguntem: Com millorar l'educació del meu fill o filla?, molts pares ho han resolt participant en el centre educatiu a través de l'AMPA.

Les escoles de pares i mares, impulsades per les AMPA o també pels ajuntaments organitzen reunions, sessions d'orientació, entrevistes, etc, que serveixen per establir relacions entre les diferents famílies de l'escola o institut i buscar una coincidència d'objectius, formes d'actuar i intercanviar informació sobre criteris educatius, normes, hàbits, responsabilitats. Les escoles de pares i mares són un espai privilegiat per cohesionar la família i el centre. Els formats són variats, xerrades formatives amb debat, taules rodones, programes d'educació familiar, és important remarcar que no és "per a les famílies", sinó que elles mateixes hi participen i l'aprenentatge els porta a un desenvolupament com a per-

sones, no sols com a pares o mares. Cada vegada hi ha menys xerrades "magistral" d'un expert i es demanen més els grups de dinamització, en què es fan varies sessions al llarg del curs i entre els objectius hi ha la de no sentir-se sol en la difícil tasca de l'ofici de pare i mare i sentir-nos reforçats en el nostre dia a dia educatiu.

A l'escola pública, la formació bàsica dels pares i mares és molt diversa i depèn de l'entorn social on estigui situada. Hi ha centres amb un 85% d'alumnat d'origen immigrant, ja que el barri acull els nouvinguts, que normalment arriben amb pocs recursos econò-

mics i les vivendes són més barates o hi tenen un parent o amic i la majoria són de cultures molt diverses. En aquestes escoles ens trobem que les famílies autòctones, en molts casos, opten per l'escola concertada per motiu bàsicament de classe, volen que els seus fills i filles vagin amb nens com els seus. Aquesta és la realitat, encara que des de la FaPaC treballem per una escola pública per a tots i totes, que no respongui a un únic sector social de la població. La diversitat és enriquidora en tots els sentits i si aprenen des de ben petits a conviure amb tots aquells i aquelles que van arribant i formen part del nostre país, avançarem cap una societat més democràtica i més justa. Nosaltres detectem que hi ha obstacles en la llengua per part de les famílies nouvingudes, els costums culturals també fan que no s'impliquin tant en el seguiment dels aprenentatges dels seus

La diversitat és enriquidora en tots els sentits i si aprenen des de ben petits a conviure amb tots aquells i aquelles que van arribant i formen part del nostre país, avançarem cap una societat més democràtica i més justa

PAPERS
d'Educació de
Persones Adultes

Número 63
Setembre
2010

14

TEMES A DEBAT

fills i filles i també hem de fer notar que les condicions de la vivenda, molts cops no és l'ideal perquè cada infant i cada jove tingui el seu espai per treballar a casa i possiblement ni es plantegen la pregunta: Com millorar l'educació dels meu fill i filla?, perquè ja tenen prou feina per tirar endavant el dia a dia.

Respostes a les necessitats actuals

Les necessitats formatives de les famílies es plantegen cada vegada més com a element d'acompanyament en la feina d'educar. En aquests món sense referents, amb canvis constants i accelerats en què la informació ens colpeja cada dia i cada segon amb valors i contra valors, necessitem trobar models que ens siguin vàlids per l'educació dels nens, nenes i joves, ara i aquí. Als anys setanta, els "experts" dictaven les nor-

mes i si els nostres fills i filles no donaven el nivell, fracassàvem com a pares i mares. Això ha produït una gran inseguretat en l'exercici de fer de pares i mares. Ara necessitem tornar la seguretat a totes aquelles demandes que constantment ens arriben a l'Escola de pares i mares de la FaPaC. Hi ha temes que sempre han neguitejat els progenitors, com ara l'adolescència, les drogues, com parlar de sexualitat amb els nostres fills i filles, el consum de televisió i pantalles diverses, però hi ha altres temes que han anat sorgint en aquests darrers temps: la participació dels pares i mares a l'escola, el compromís de les famílies amb l'educació del seus fills i la relació família i escola, un desencontre?, com implicar a les famílies novingudes?

L'associacionisme no passa pels millors moments i vivim sota l'excusa de la manca de temps, dic excusa ja que els que normalment participen en una junta d'una AMPA, són els que més coses fan i disposen de menys temps i cal prioritzar. Acompanyar els nostres fills i filles en la seva formació ens fa créixer amb ells com a pares o mares i com a persones. Una AMPA és una escola de ciutadania, arribem amb el nostres fills, la nostra mestra i al cap de poc, estem treballant per tots els nens i nenes, el professorat i per l'escola, passem del jo al nosaltres mentre donem un model de ciutadà participatiu als nostres fills i filles. Participar en l'escola és un bon aprenentatge per a la vida, moltes escoles i AMPA tenen projectes d'animació a la lectura també per als pares i mares, maletes viatgeres, plenes de llibres per a tota la família que visiten una casa cada setmana, la lectura conjunta amb els nostres fills i filles és un dels plaers més grans, els ajudem en el seu aprenentatge i compartim emocions. Les extraescolars esportives amb equips d'adults. Comparar l'oci amb els menuts fent excursions, passejades o colònies de pares.

En aquells barris o ciutats on s'incrementa la població en risc de segregació social i d'exclusió, on hi ha risc de fracàs escolar, les AMPA també tenen un bon camp d'acció per

desenvolupar, conjuntament amb el municipi, accions i programes necessaris. Les polítiques compensatòries no poden deixar-se a les adaptacions curriculars, s'han de complementar amb accions educatives paral·leles en altres àmbits. Posar a la disposició de la comunitat, les instal·lacions dels centres educatius per desenvolupar les accions educatives pertinents amb un grau de creativitat.

Altres recursos del nostre entorn

El municipi, és l'administració que està més a prop del ciutadà i pot tenir un àmbit d'influència en educació. És important

que els pares i mares intervinguin a través de la participació en els òrgans municipals d'educació com el consell escolar municipal, com també en altres de planificació estratègica de la comunitat. Un exemple són les Ciutats Educadores, en què els municipis són conscients de la seva funció educadora i planifiquen activitats per potenciar els recursos culturals que ja tenen en benefici de l'educació de tots els ciutadans i ciutadanes. Coll (1998) el definia com "el conjunt d'opcions bàsiques, principis rectoris, objectius i línies prioritàries d'actuació que han de presidir i guiar la definició i la pràctica de polítiques educatives en l'àmbit de la ciutat dirigides a enfrontar-se, amb garantia d'èxit i des de la perspectiva progressista a la societat de la informació, coneixement i aprenentatge d'aquest fi de segle". Aquesta definició serveix per aquest segle XXI, en què més que mai, com diu el proverbi africà, es necessita tota una tribu per educar un sol nen.

Estem en un moment en què, com senyala A. Bolívar, necessitem establir noves relacions entre el centre i l'entorn, associar activitats educatives dels centres amb programes comunitaris, en els que les famílies i les seves associacions poden jugar un paper com a punt d'unió. Com a tall d'exemple: un bon Programa d'Educació per a la Salut no pot quedar sols en unes activitats educatives dins el centre, encara que sigui com a punt de partida i moltes vegades l'únic possible, sinó que hem de buscar la coordinació amb els serveis sanitaris de la zona, barri, municipi, i implicar les famílies en aquests objectius, haurérem de comptar amb altres organismes oficials com l'Institut de la Dona o Medi ambient, Ajuntament, etc. I no oficials com ONG, associacions de veïns, voluntariat, moviments socials, que a més es puguin implicar els i les joves.

Una AMPA és una escola de ciutadania, arribem amb el nostres fills, la nostra mestra i al cap de poc, estem treballant per tots els nens i nenes, el professorat i per l'escola, passem del jo al nosaltres mentre donem un model de ciutadà participatiu als nostres fills i filles

PAPERS
d'Educació de
Persones Adultes

Número 63
Setembre
2010

15

Experiències al nostre país **Espais de debat educatiu amb i per a les famílies.**

Aquest projecte que ha portat endavant Maria Jesús Comellas, ha estat una aposta de la Secció d'Educació de la Diputació de Barcelona, que està implementant a diversos municipis de la província.

Es tracta de potenciar un debat conjunt sobre educació amb totes les persones i institucions que estan al municipi i compartir criteris educatius.

“No és una formació per a les famílies en el sentit més clàssic, sinó un debat educatiu en què aquestes no han de quedar excloses i en el qual no es trauran conclusions amb relació al que ha de guiar les famílies sinó amb el que ha de guiar tota la comunitat” (Escola Catalana núm. 463).

L'eix bàsic és la consideració de les necessitats de les criatures per afavorir el seu desenvolupament integral. El grup està format per persones representants d'institucions, com professorat, representants d'AMPA, personal de serveis educatius, pediatres, treballadors socials, persones de diferents associacions, personal tècnic de diferents departaments i persones a títol individual.

A partir de la primera trobada, les persones participants en parlen amb el seu col·lectiu i en la nova trobada del grup es consideren les aportacions per arribar a elaborar una síntesi que després es farà arribar a tota la població. La difusió es fa a través d'algun material per benefici de les famílies i les institucions del municipi.

La participació de les famílies a l'escola **Fructuós Gelabert.**

L'escola Fructuós Gelabert és un centre d'educació infantil i primària del barri de Gràcia que va començar l'any 2004. Actualment està ubicat a l'Eixample.

Dins el projecte de l'escola es valora molt la confiança entre iguals, mestres, famílies i alumnes i per això es potencia la participació de les famílies, que ho poden fer de diverses maneres i en moments diferents. Aquí recullo el projecte “Tots a l'Escola”.

“Tots a l'escola” és una activitat que es va iniciar al segon curs de l'escola i que consisteix en què totes les famílies entren a l'escola i fan tallers amb els nens i les nenes, vigilen patis i s'ocupen de les tasques administratives.

L'objectiu d'aquesta activitat és la participació de tothom i així aconseguir la implicació directa de les famílies en el funcionament de l'escola.

Crear noves situacions d'aprenentatge amb persones que no siguin els mestres.

Aprendre a cooperar: famílies amb famílies, famílies i mestres, mestres i mestres i tots i totes amb tots els nens i nenes de l'escola.

Poder tenir un temps de formació per al professorat.

La conclusió és que la participació és una necessitat per al bon funcionament de l'escola, per afavorir el sentit de pertinença a tota la comunitat educativa i el fet de què els pares i mares es posin en el lloc del mestre per un dia fa que es comprengui millor la tasca que fan i es creï un lligam de confiança per anar construint una escola pública i democràtica (Escola Catalana, núm. 463).

Perspectives de futur per a la FaPaC

La missió de la FaPaC és treballar per una educació pública de qualitat, catalana, laica, gratuïta, equitativa i democràtica. El futur en educació està sempre en construcció i la formació de les famílies és un dels nostres objectius que cal anar renovant sempre segons els reptes que la societat ens brinda a cada moment. Un d'ells és la incorporació, dins el teixit associatiu de les AMPA, de totes les famílies novingudes amb tots els serveis que siguin necessaris perquè es sentin seva l'escola i trobin la manera d'acompanyar els seus fills i filles en la seva formació per ser uns ciutadans de ple dret, ara i aquí, cal crear capital social.

I acabo amb una frase d'Antonio Bolívar: “El capital social se desarrolla a través de la confianza, en la familia y en la educación, por medio de redes comunitarias que comparten i refuerzan valores comunes”.

La formació de familiars d'èxit

Fomentant l'aprenentatge i la bona convivència des de les Comunitats d'Aprenentatge

Adriana Aubert

Nous models de societat requereixen nous models educatius

En les societats actuals la dimensió dialògica en les relacions humanes i amb les institucions, en la presa de decisions i en la creació de coneixement ha pres més importància que mai. Els antics patrons basats en l'autoritat de les jerarquies o del "coneixement expert" han estat substituïts per unes relacions basades cada vegada més pel diàleg.

Aquest gir dialògic que ha estat ja estudiat des de les ciències socials contemporànies (Habermas, 2001; Flecha, Gómez i Puigvert, 2001; Giddens 1995; Beck, 1998) comporta, alhora, nous models educatius on el diàleg i la interacció esdevenen les claus de l'aprenentatge. Mentre en concepcions de l'aprenentatge pròpies de la societat industrial, com ara la concepció constructivista de l'aprenentatge significatiu (Ausubel, 1963), es posava l'èmfasi en la dimensió intrapsicològica del nen o nena, les concepcions actuals com ara l'aprenentatge dialògic (Aubert, Flecha, García, Racionero, 2008) consideren com a clau la dimensió intersubjectiva.

Aquesta dimensió intersubjectiva en educació (Freire, 2003; Mead, 1973; Vygotsky, 1996; Rogoff, 1993; Wells, 2001) comporta tenir en compte les relacions que els i les estudiants tenen amb el professorat, però també entre ells i elles i amb altres persones del seu entorn, especialment les seves i els seus familiars. Alhora, comporta tenir en compte més espais, a banda de l'aula, on també es donen processos d'aprenentatge. Des d'aquesta concepció de l'aprenentatge, doncs, les famílies de l'alumnat prenen més importància que mai, ja que poden incidir de forma molt significativa en l'aprenentatge dels seus fills i filles a través de la seva participació en tots els espais del centre educatiu, des dels de presa de decisions i gestió escolar fins a l'aula.

La participació de les famílies: clau de l'aprenentatge

La participació de les famílies afavoreix l'aprenentatge de l'alumnat en moltes formes diferents i complementàries. Per una banda, si la clau de l'aprenentatge són les interaccions, la seva col·laboració dins les pròpies aules contribueix a multiplicar-les i diversificar-les donant lloc a una significativa millora tant en la dimensió instrumental de l'aprenentatge com en la prevenció i resolució de conflictes. Per una altra banda, la seva implicació en els processos de presa de decisions i gestió dins dels centres escolars afavoreix la concreció de currículums interculturals i de màxims on no es rebaixin ni expectatives ni continguts. Alhora, els processos de transformació que inicien els centres educatius que volen aplicar les actuacions d'èxit (INCLUD-ED, 2009) més avalades per la comunitat científica internacional tenen

moltes més possibilitats i enriquiment de propostes quan es fan conjuntament amb la comunitat. Aquest és el cas de les Comunitats d'Aprenentatge, un projecte social i educatiu basat en l'aprenentatge dialògic i en la participació de les famílies i la comunitat (Elboj, Puigdemívol, Soler, Valls, 2001) que està actualment essent aplicat a més de 80 centres de tots els nivells educatius arreu de l'Estat(1).

En les Comunitats d'Aprenentatge les associacions de familiars (AFA) es reactiven i es diversifica la seva composició, esdevenint més representatives de la població escolaritzada en aquell centre determinat. Alhora, el funcionament del centre i les diferents transformacions que s'emprenen es porten des de tota la comunitat a través de les comissions mixtes de treball. En aquest sentit, aquests centres educatius entenen que el treball en grups interculturals i mixtos dona millors resultats, com estan fent les millors universitats del món com ara Harvard.

Gir dialògic en els centres educatius. Formació de familiars

El professorat és un dels col·lectius més formats. No només per la formació inicial universitària sinó també per la formació contínua que va rebent. Durant dècades, aquesta formació del professorat ha estat tancada a les famílies ja que les concepcions tradicionals han donat èmfasi a conceptes com l'autoritat de la jerarquia i el coneixement expert que han monopolitzat els i les professionals de l'educació. Si pretenem, doncs, obrir les portes dels centres educatius a la participació de les famílies, és necessari donar-los accés a la formació.

Per una altra banda, la poca formació que tradicionalment havien rebut les famílies havia estat concebuda des del professorat i altres professionals que decidien els continguts, els horaris i l'orientació. En les Comunitats d'Aprenentatge, contràriament a aquesta concepció tradicional, la formació dels familiars respon als seus interessos i necessitats, ja que està dissenyada i pensada des d'ells mateixos i mateixes a través de les comissions mixtes de treball. Alguns exemples d'aquesta formació són alfabetització per famílies novvingudes, aprenentatge de les TIC, anglès, matemàtiques o les tertúlies literàries dialògiques.

Aquest tipus de formació fomenta la participació dels familiars en tots els espais del centre i, alhora, afavoreix de forma molt significativa l'aprenentatge dels seus fills i filles. Una participant en la formació d'alfabetització va començar a emportar-se els llibres per treballar a casa i practicar la lectura i l'escriptura. En un espai com el menjador del seu domicili on mai abans hi havia entrat cap llibre, ara la mare s'asseia a la taula a treballar. Les seves dues filles acostumaven a seure al seu costat a fer els deures i, segons co-

PAPERS
d'Educació de
Persones Adultes

Número 63
Setembre
2010

17

mentaven les seves mestres, era significatiu que dues alumnes com elles que mai portaven els exercicis fets comences- sin aleshores a fer-ho. En un altre centre educatiu, una mare va començar a participar en les tertúlies literàries dialògiques. El primer llibre que van llegir va ser *La metamorfosis* de Kafka, precisament el que a seva filla gran l'obligaven a llegir en el seu curs de batxillerat. Amb tot, les converses entre mare i filla van patir un canvi inesperat i fascinant, doncs a la filla l'interessava saber què comentaven a la tertúlia sobre Kafka, ja que sabia que allà aprofundien sobre la lectura més del que podria fer ella de forma individualitzada. La relació entre mare i filla havia canviat i aquesta transformació estava repercutint directament en la millora de l'aprenentatge i els resultats acadèmics de l'alumna. Finalment, en un altre centre educatiu els problemes de convivència començaven a ser ja preocupants. Junt amb altres actuacions i transformacions que van dur a terme quan van iniciar el seu procés de canvi cap a una comunitat d'aprenentatge, es van oferir espais de participació de les famílies, especialment formació que elles demanaven. Arrel de la seva presència al centre i del canvi que això va comportar en el sentit que fins aquell moment havia tingut l'escola per aquestes famílies, el clima del centre va millorar molt significativament. Per una banda, tant elles com els seus fills i filles sentien que l'escola formava una part important de les seves vides i, per tant, la respectaven i la valoraven. Per una altra, compartien amb altres familiars espais i aprenentatges, amb la qual cosa van començar a establir nous diàlegs

i acords que mai haguessin estat possibles. Arrel d'un conflicte que va succeir un dia al menjador, la sessió de formació d'aquella tarda que aglutinava nombroses i diverses famílies es va dedicar en gran part a discutir el que havia passat. Finalment, es va elaborar un protocol, que més tard seria acordat per tota la comunitat, des del que es donaven orientacions de com actuar davant de determinades situacions que, aquell dia, havien derivat en conflicte. Persones que potser al carrer no es saluden, acaben compartint preocupacions i solucions que afecten la vida dels seus fills i filles, arribant a acords que seran claus per la seva escolarització i pel seu futur.

Les evidències que des de la comunitat científica internacional s'han posat de manifest, doncs, apunten dos fets principals en els processos d'aprenentatge: la dimensió intersubjectiva com a clau, per una banda i, consegüentment, la importància de la formació de familiars per la seva incidència en l'aprenentatge. Experiències com les comunitats d'aprenentatge que apliquen en els seus centres un model d'èxit de formació de familiars estan aconseguint millorar els resultats acadèmics i la convivència escolar.

Adriana Aubert
Professora de la Universitat de Barcelona

NOTES

1. www.comunidadesdeaprendizaje.net

BIBLIOGRAFIA

- AUBERT, A.; FLECHA, R.; GARCIA, C.; RACIONERO, S. (2008). *Aprendizaje dialógico en la sociedad de la información*. Barcelona: El Roure Ciencia.
- AUSUBEL, D.P. (1963). *The psychology of meaningful verbal learning*. New York: Grune and Statton.
- BECK, U. (1998). *La sociedad del riesgo: hacia una nueva modernidad*. Barcelona: Paidós [V.O. *Risikogesellschaft*. Frankfurt a. M.: Suhrkamp, 1986].
- ELBOJ, C., PUIGDELLÍVOL, I., SOLER, M., y VALLS, R. (2002). *Comunidades de Aprendizaje. Transformar la educación*. Barcelona: Graó.
- FLECHA, R.; GÓMEZ, J.; PUIGVERT, L. (2001). *Teoría Sociológica Contemporánea*. Barcelona: Paidós.
- FREIRE, P. (2003). *Pedagogía del oprimido*. Madrid: Siglo XXI [V.O. *Pedagogia do oprimido*, Rio de Janeiro, Paz e Terra, 1970].
- GIDDENS, A. (1995). *Modernidad e Identidad del Yo*. Barcelona: Península.
- HABERMAS, J. (2001). *Teoría de la acción comunicativa. Volumen I: Racionalidad de la acción y racionalización social y Volumen II: Crítica de la razón funcionalista*. Madrid: Taurus [V.O. *Theorie des kommunikativen Handelns, 2 vols*, Frankfurt am Main: Suhrkamp, 1981].
- INCLUD-ED Consortium. (2009). *Actions for success in schools in Europe*. Brussels: European Commission.
- MEAD, G. H. (1973). *Espíritu, persona y sociedad: desde el punto de vista del conductismo social*. Barcelona: Paidós [V.O. *Mind, Self and Society*, London: The University of Chicago Press, 1934].
- ROGOFF, B. (1993). *Aprendices del pensamiento. El desarrollo cognitivo en el contexto social*. Barcelona: Paidós [V.O. *Apprenticeship in Thinking: cognitive development in social context*. NY: Oxford University Press. 1990].
- VYGOTSKY, L.S. (1996). *El desarrollo de los procesos psicológicos superiores*. Barcelona: Crítica [V.O. *Mind in Society: The development of higher psychological processes*. Cambridge: Harvard University Press, MA., 1978].
- WELLS, G. (2001). *Indagación dialógica*. Barcelona: Paidós [V.O. *Dialogic Inquiry: Towards a Sociocultural Practice and Theory of Education*, NY: Cambridge University Press, 1999].

Taller d'Anglès per a familiars

Amaya Puertas

El Taller d'Anglès per a familiars s'emmarca dins del projecte de Dinamització de Biblioteques Escolars que l'Associació Arambol porta a terme al municipi de Coslada (Madrid) des de l'any 2008.

La idea va sorgir de diferents experiències transformadores, especialment de Comunitats d'Aprenentatge. El projecte s'inicia a cada centre escolar amb el Somni. Buscar objectius comuns a través del somni ens permet la participació de tots i totes i apropar-nos al potencial transformador que té la biblioteca escolar.

Tota la comunitat educativa somia quina biblioteca escolar vol, un espai que faciliti el màxim aprenentatge per a tots els nens i nenes "Quina biblioteca escolar ens agradaria per als nostres fills i filles, alumnat, companys i nosaltres mateixos?". Al permetre somiar a les persones implicades en l'aprenentatge de l'alumnat, en la consecució de la seva biblioteca escolar somiada, s'obren noves expectatives i possibilitats que no s'havien contemplat abans.

Un somni que els familiars van repetir a diferents centres fou el de millorar el nivell d'anglès dels seus fills i poder ajudar-los amb les tasques escolars en aquesta matèria. A més a més, a Coslada hi ha Col·legis Bilingües, en els que dues matèries, a part del propi Anglès, són impartides en aquest idioma.

A partir del diàleg amb les famílies i el professorat dels centres, es va proposar la posada en marxa d'un taller d'Anglès, amb una dimensió instrumental clara i amb els següents objectius:

- Que les famílies es sentin més capaces a l'hora d'ajudar els seus fills en les tasques escolars en anglès.
- Que tinguin més eines i coneixements a l'hora d'ajudar-los.
- Facilitar als familiars una formació instrumental que els resulti útil per al seu desenvolupament personal i professional.

La proposta va tenir una gran acollida, obrint en els quatre centres participants un total d'onze grups, amb una àmplia llista d'espera. Tot i que majoritàriament han estat mares d'alumnes les que han assistit, també hi han participat pares, avis, tietes... El taller es desenvolupa al llarg del curs escolar, distribuït en dues sessions setmanals d'una hora, en horari de matí i de tarda, per tal de facilitar l'assistència.

La participació s'ha mantingut alta al llarg del curs, i als objectius marcats inicialment s'hi han sumat uns altres (1):

Increment del nivell educatiu de la família

Algunes de les persones participants s'han presentat als exàmens Lliures de l'Escola Oficial d'Idiomes, i han començat a llegir textos en anglès.

Augment de la participació en altres àrees

Moltes de les participants s'han implicat també en altres activitats del centre: grups interactius, marató de contes, setmana cultural, tallers a l'aula, taller de teatre, activitats extraescolars, participació a l'AMPA,...

Transformació de les relacions entre la família

La participació al taller d'Anglès ha possibilitat noves interaccions familiars.

El meu fill m'ha preparat el seu estoig i m'ha dit: "Mama, t'hi he posat una mica de tot", i ha estat tot el cap de setmana perseguint-me perquè repassés els nombres i els colors perquè "segur que te'ls pregunten el primer dia".

Em penedeixo d'haver-li dit a la meua filla que teníem examen al tornar, s'ha passat totes les vacances darrere meu perquè estudiés.

Com que no ho entenien, m'ho van explicar entre el meu marit i la meua filla, però ara veig que m'ho van explicar malament. Aquesta tarda els ho explicaré bé a ells.

M'agrada que la meua mare aprengui anglès al col·legi perquè així podem parlar juntes en anglès.

Ara la meua mare m'ajuda a fer els deures.

M'agrada que vagi al meu col·legi perquè a la meua escola s'aprenen moltes coses i m'agrada que aprengui anglès perquè jo també sé anglès i així podem formar un equip.

Estem contents que la mama aprengui anglès. M'agrada ajudar-la amb els deures. Desitjo que aprovis, mami, has fet molts deures. Has de seguir estudiant mami.

Les activitats de l'escola són més valorades, tant per part dels familiars com per part dels alumnes.

De l'any passat a aquest estic notant més com millora l'anglès de la meua filla.

L'altre dia li vaig dir al meu fill que fes els exercicis que vàrem fer a classe, i en sap molt més del que jo pensava. Creia que no estava aprenent massa anglès al col·legi.

Creació de sentit cap a l'escola

M'agrada veure la meua mama al col·legi.

M'agrada que la meua mare aprengui anglès perquè em pot ajudar i perquè així pot viatjar per tot el món sense que li facin falta traductors.

M'agrada perquè així les dues juguem a parlar en anglès i m'agrada que estigui al meu col·legi perquè així hi anem juntes.

M'agrada perquè si la meua mare va al col·legi, m'entén millor.

Cohesió social

La participació en l'activitat ha permès establir xarxes de

suport fora del centre, relacionar-se amb altres familiars, compartir una experiència d'aprenentatge amb persones de diferents procedències, trajectòries acadèmiques, situacions socials... en un espai que prioritza el diàleg igualitari i l'aprenentatge col·laboratiu.

Escola com a servei a la comunitat

La nova forma de participar a l'escola facilita un canvi de mirada en aquest sentit i transformar les expectatives sobre el seu propi aprenentatge.

Entre les demandes de formació per al pròxim curs, destaca la de tallers d'Informàtica, o la d'obrir una secció d'Anglès a la biblioteca del centre, cursos sobre Història i Art...

La dimensió instrumental, les altes expectatives i el diàleg igualitari són alguns dels principis (2) en els que es

fonamenta el projecte, i són també les claus per a l'elevada implicació dels familiars, la creació de sentit i les transformacions de les interaccions familiars al voltant de l'escola i els aprenentatges, que incideixen directament en l'èxit escolar dels nens i nenes.

Amaya Puertas
Associació ARAMBOL

NOTES

1. *Font:* La investigació realitzada des del Projecte Integrat INCLUD-ED (CREA-UB). Investigador principal, Dr. Ramón Flecha.

2. *Font:* Aprenentatge Dialògic. Ramón Flecha, 1990.

Formació de familiars al CEIP La Paz (Albacete)

Vanessa Catalán de la Hoz

PAPERS
d'Educació de
Persones Adultes

Número 63
Setembre
2010

20

Des del C.E.I.P. La Paz (Albacete) ens disposem a explicar-vos l'experiència educativa que estem desenvolupant des de fa cinc cursos escolars.

Es tracta d'un col·legi situat en un barri perifèric de la ciutat, el qual anava encaminat cap a un augment progressiu de marginalització i exclusió. Degut a aquestes circumstàncies fa cinc cursos escolars que vàrem començar a desenvolupar el projecte denominat "Comunitats d'Aprenentatge". Es tracta d'un projecte de transformació social i cultural del centre educatiu i del seu entorn per tal d'aconseguir una Societat de la Informació per a totes les persones, mitjançant una educació participativa de la comunitat que es concreta en tots els seus espais, inclosa l'aula. L'objectiu prioritari consisteix en "Millorar els aprenentatges dels nens i les nenes de la nostra escola".

Entenem l'aprenentatge com un "aprenentatge dialògic" perquè el nostre objectiu és la formació dels nens i les nenes seguint els principis de diàleg, comunicació i consens igualitari.

Per tan, destaquem els Principis de les Comunitats d'Aprenentatge:

- Participació.
- Centralitat de l'aprenentatge.
- Expectatives positives.
- Progrés Permanent.

Centrant-nos en el primer principi, entenem la Participació com una implicació de tota la Comunitat Educativa: familiars, entitats del barri, serveis socials, veïns,... La nostra intenció

és aconseguir una veritable transformació, donat que el nostre objectiu prioritari consisteix en desenvolupar al màxim els aprenentatges dels nostres alumnes per tal de que comptin amb les mateixes possibilitats que els nens i les nenes de qualsevol altre centre educatiu, superant l'exclusió i marginalització i afavorint la inclusió en la societat actual.

Aquest objectiu prioritari s'aconsegueix mitjançant la participació, donat que està demostrat científicament que quantes més i més variades interaccions tenen els alumnes amb els adults que els rodegen en els seus processos d'aprenentatge a les aules o fora d'elles, millors resultats acadèmics assolixen.

Amb aquesta intenció "Formem els Familiars".

Com ho fem?

A través del Voluntariat

A les nostres aules comptem amb voluntariat del barri: familiars, representants d'entitats, veïns, antics alumnes,...

A les comunitats d'aprenentatge l'eficiència de l'organització millora quan les comissions són mixtes, és a dir, que estan formades per professorat, alumnat, personal del centre, representants d'entitats del barri, assessors, representants de les famílies,...

El seu funcionament es basa en la participació i el lideratge compartit. El format organitzatiu es basa en la delegació de responsabilitats.

Les comissions creades al nostre col·legi sorgeixen en funció de les necessitats plantejades, per a poder cobrir-les i així aconseguir desenvolupar al màxim les capacitats dels alumnes.

EXPERIÈNCIES

En aquest sentit, durant el primer curs escolar de comunitats varem crear la Comissió de Voluntariat amb l'objectiu de captar voluntaris/es del barri per a participar en les diferents activitats del centre. La nostra intenció consistia en augmentar la quantitat i qualitat d'interaccions dels adults amb l'alumnat, repercutint així en la millora en els aprenentatges i la conducta dels nens i les nenes.

Com ho fem?

Cada curs escolar ens organitzem des de la Comissió de Voluntariat i en coordinació amb la Comissió de Famílies per a captar voluntaris/es mitjançant la distribució de cartells pel barri amb informació sobre com ser voluntari/a, realitzant xerrades sobre el nostre projecte, aprofitant les entrades i sortides per a contactar amb les famílies, a les entrevistes personals, assemblees amb familiars,...

Quan trobem persones que desitgen venir de voluntàries al centre, realitzem un curs de formació sobre el "compromís de ser voluntari" i una petita formació sobre el nostre projecte.

Posteriorment, elegeixen els cursos, els dies i les hores que volen col·laborar.

Generalment els voluntaris/es s'ubiquen a les mateixes classes per tal de poder portar a terme els grups interactius, els quals suposen una estratègia d'aprenentatge en la que es divideixen els alumnes de l'aula en grups de 4 a 5 nens/es cada grup, que són totalment heterogenis en quant a sexe, nivell curricular, cultura, característiques conductuals,...

Cada grup realitza una activitat diferent a la resta de grups, però totes comparteixen la mateixa temàtica o competència, durant 15 o 20 minuts. Durant aquest temps cada grup compta amb la presència d'un adult que pot ser voluntari/a, professor/a, professor/a de suport,...

L'adult ha de fomentar que els alumnes del grup interactuin entre ells amb la finalitat de resoldre l'activitat, donat que aquesta no acaba fins que tot el grup ha comprès i realitzat l'activitat. Per tant, els adults animen, motiven i fomenten les interaccions entre iguals, a la vegada que interactuen amb els alumnes.

Quan passen els 15 o 20 minuts, els alumnes segueixen en el seu grup però canvien d'activitat i d'adult amb el que interactuen.

I així successivament cada 15 o 20 minuts fins que, en acabar la sessió, tots els alumnes hauran realitzat les mateixes activitats però en temps diferents i hauran interactuat amb tots els adults de l'aula, donat que aquests hauran rotat per tots els grups.

Qui prepara i coordina els grups interactius és el tutor o especialista, present també a l'aula.

Amb aquesta estratègia d'aprenentatge aconseguim ac-

Hem aconseguit, entre tota la comunitat educativa, crear un lloc on no només trobem professors a les aules, sinó que també comptem amb la col·laboració de familiars, personal d'entitats, serveis socials,...

celerar els aprenentatges donat que augmenta la motivació i atenció degut a què, quan l'alumnat està a punt de cansar-se, canvien d'activitat i d'adult amb qui interactuar. A més a més, així s'integren tots els alumnes en el grup, fomentant una escola inclusiva.

Però els voluntaris i les voluntàries del nostre col·legi no només col·laboren en els grups interactius sinó també en qualsevol altre tipus d'activitat que es realitzi dins de l'aula, a la bibli-

oteca del centre, en tallers, en la preparació de festes, en les sortides del centre, animant la resta de familiars a participar,...

Amb tot això aconseguim una millor formació dels familiars en quant als principis de comunitats d'aprenentatge i sobretot és molt important el fet de que es sentin útils i valorats a les aules i al centre en general, donat que simplement amb la seva presència, millora el comportament de l'alumnat i el seu interès per seguir treballant.

En definitiva, a poc a poc hem aconseguit, entre tota la comunitat educativa, crear un lloc on no només trobem professors a les aules, sinó que també comptem amb la col·laboració de familiars, personal d'entitats, serveis socials,... Entren, surten, col·laboren i participen en les qüestions que afecten el nostre centre i el barri amb veu i vot.

Són la peça clau del nostre projecte: porten altres famílies per a participar, suggereixen idees, tenen iniciativa,... Són molt importants independentment del nivell acadèmic que tinguin, donat que tots i totes posem uns coneixements culturals que podem ensenyar a la resta.

L'augment de la participació de la Comunitat Educativa, i més concretament de les famílies, ha provocat que moltes

vulguin continuar els estudis que un dia van abandonar, rebre cursos de formació com a monitors de bàsquet, menjador, tècnic auxiliar educatiu, ens demanen llibres a préstec per a llegir a casa... Tots aquests factors contribueixen a l'educació permanent d'aquestes persones adultes.

Finalment, cal remarcar que gràcies a la implicació de tota la Comunitat Educativa, estem aconseguint dia rere dia, curs rere curs, una trans-

formació social i cultural del nostre centre educatiu i del seu entorn, donat que tots els agents educatius seguim somiant en "el col·legi de barri que ens agradaria tenir".

Vanessa Catalán de la Hoz
Tutora de 3r de Primària en el CEIP La Paz.
Coordinadora de la Comissió de Voluntariat

Col·legi Trabénco: la utopia que es fa realitat

Comunitat Educativa Trabénco

Història

L'any 1972 neix el Col·legi Trabénco («TRABajadores EN COmunidad») als baixos d'una cooperativa d'habitatges. Així es dona solució a la manca de col·legis públics per a escolaritzar els nens i les nenes del barri obrer "El Pozo del Tío Raimundo" de la ciutat de Leganés.

També qualla el projecte de constituir un model educatiu en el que *el col·legi esdevé una comunitat on els protagonistes: alumnes, professors i famílies, participen de forma activa*. L'objectiu de l'escola s'orienta cap a la consecució d'una formació integral dels escolars, a un desenvolupament professional constant dels mestres i al progrés cultural i humà del barri en el qual s'estableix el Centre.

L'Administració avala aquest projecte i li dona titularitat de col·legi públic.

L'any 1984 el col·legi (construït per l'administració amb la col·laboració de la comunitat educativa) es trasllada a la seva ubicació actual, dins del barri. Es tracta d'un edifici lluminós, amb espais oberts, en el que no es contempla l'existència d'una sala de pares i una altra de professors. Durant aquests anys un equip de professionals i alguns pares i mares, implicats en el projecte, fan realitat un projecte educatiu amb senyals d'identitat clarament diferenciats.

El col·legi participa en nombrosos projectes d'innovació pedagògica: programes, cursos... Això provoca que altres col·lectius preocupats per l'educació prenguin com a referència les experiències del col·legi Trabénco. Així mateix, l'Administració valida els projectes del col·legi perquè els considera una punta de llança en el terreny pedagògic. Com a prova d'aquest reconeixement, durant el curs 2009, el MEC ens atorga el 2n premi del certamen Marta Mata a la qualitat de l'ensenyament en els centres educatius sostinguts amb fons públics.

Context actual del centre

Actualment Trabénco segueix sent un col·legi públic amb la categoria de línia 1. Tot i això, compta amb algunes peculiaritats en el seu funcionament que el diferencien de la majoria d'escoles: no hi ha timbres que marquin l'entrada i la sortida de les classes, els professors no ocupen un

lloc preferent a l'aula, els nens i nenes no van carregats amb enormes motxilles plenes de llibres, les aules sempre estan obertes per a qui vulgui entrar i aportar coneixements i les famílies som part fonamental en el dia a dia del centre. Els nens i nenes adquireixen competències mitjançant la investigació, aprenen a treballar en grup, a respectar la diferència, a raonar i a qüestionar argumentant, i assimilen la importància de cuidar el que ens envolta.

Davant la competitivitat, la uniformitat, la deshumanització i l'individualisme, es pretén educar els nens i nenes en els principis d'igualtat, de companyonia i de llibertat. És a dir, en els fonaments de l'escola democràtica, participativa i laica. Portem 38 anys practicant la democràcia directa a través d'assemblees en les quals el conjunt de la comunitat educativa debat i pren decisions sobre els temes importants del col·legi. Les famílies que elegim Trabénco som participatives i defensores d'un model d'escola democràtica basat en la participació responsable i directa. Considerem que la participació directa en l'educació dels nostres fills i filles és un deure i un dret irrenunciable que continuarem defensant amb les mateixes ganes que ho hem

fet fins ara.

En les diferents etapes de crisi per les quals ha passat el nostre projecte, promogudes per les polítiques educatives conservadores, hem comprovat amb alegria els suports d'organitzacions i institucions educatives de gran prestigi: universitats, associacions educatives i culturals, personalitats del món de la política, la literatura, la pedagogia, la música, l'educació i la psicologia.

Per això creiem en la vigència i sostenibilitat del nostre projecte educatiu. En aquest sentit, el nostre objectiu principal és el desenvolupament d'una llei que protegeixi els projectes educatius singulars com el nostre, avalat per 38 anys d'experiència, i que és un model pedagògic per a les investigacions universitàries.

"L'educació necessita tant formació tècnica científica i professional, com de somnis i utopia" (Paulo Freire)

"Una altra escola és possible" (Trabénco)

TESTIMONIS**Rosa**

Em dic Rosa i soc una mare que només porta un curs a Trabénco. La meva experiència de participació és molt curta i, per això, encara estic en el procés de "mussol": els ulls molt oberts, les oïdes molt obertes i sempre estic preguntant perquè de vegades no m'assabento de res. Tot i això, vull explicar el que jo rebo de la participació dels altres pares que porten més recorregut a l'escola, expressar la importància del seu paper de transmissió i, de passada, aprofito per agrair-los-ho.

Des del primer dia em vaig sentir molt acollida. La primera reunió va ser a la tarda perquè tots hi poguéssim assistir. Es comparteix un cafè amb pa de pessic, preparat pels professors i les famílies, per donar-nos la benvinguda al col·legi. Aquests petits detalls diuen molt de l'escola i la seva gent.

També es porta a terme una festa de benvinguda que organitza la comunitat educativa. En aquesta, els xavals de sisè regalen a tots els alumnes nous un llibre fet per ells mateixos on expliquen com és el col·legi, què es fa, i comparteixen la seva experiència. Aquest moment va ser molt emotiu i significatiu per a mi. Em va demostrar com es pot cuidar la participació a l'escola pensant en els altres.

Els pares i els professors d'altres cursos et van posant al dia de la vida del col·legi: ens expliquen la metodologia, la importància de les sortides per tal de conèixer-nos fora del centre,...

A poc a poc et sents arrossegada pel corrent de participació: a través de les comissions de treball, les juntes i les assemblees. Cada vegada necessites saber i participar més en l'aprenentatge dels teus fills, però sobretot neix en tu una necessitat de conèixer i aprendre. Descobreixes que el centre també es converteix en una escola de pares i mares i on, al mateix temps, tu també pots aportar els teus coneixements.

En aquest procés estic caminant juntament amb altres pares i mares i la comunitat de Trabénco. Gràcies a tots i a totes.

Carmen

Com agraeixo a aquell amic que ens va convèncer per portar a les nenes al col·legi Trabénco. Ara sé que la distància que hi ha des de l'escola fins a casa meva és un preu molt petit comparat amb tot el que ens ha donat. Ha resultat meravellós veure com dia a dia les meves filles anaven felices a un col·legi que ofereix tantes motivacions. Observava com anaven aprenent a llegir, a comptar, a expressar-se, a

deduir, a relacionar, a ajudar,... amb alegria i responsabilitat. Trabénco em torna l'esperança en la humanitat que cada dia em roben amb totes les mostres d'injustícia, de manipulació, de dominació, que veig al meu voltant. Trabénco em torna aquesta esperança, perquè la meravella de la que parlo és fruit de la feina colze a colze de famílies i professors amb els quals anem construint i ampliant la nostra consciència de comunitat.

A Trabénco ens queda molt per fer, la utopia continua estant molt lluny, però els passos que anem fent ens confirmen que caminem en bona direcció.

Chelo

Compartir l'educació dels teus fills amb l'escola de manera directa és una cosa que no s'hauria de perdre ningú, no només per tot el que descobrim els pares, sinó sobretot pels beneficis que suposa per als nostres fills. Viure aquest període crea vincles que ajuden a entendre l'esforç de la seva feina, valorar els avenços, entendre les seves frustracions, els seus conflictes, les seves alegries. Es a dir, comprendre'ls des de l'empatia. No es podria portar a terme tot això si pares i mestres no es posessin d'acord respecte al nen, no seria coherent.

Hem educat els nostres fills a Trabénco i es tracta d'una experiència vital i plena d'emocions. Fa uns dies recordava amb la meva filla els seus dies a Trabénco. Rèiem recordant anècdotes de la seva etapa a l'escola i davant d'un comentari meu ella va respondre: «Mama, vareu encerrar de ple elegint Trabénco, gràcies per no haver-me arruïnat la infantesa»

No puc donar fi a aquest testimoni sense citar Rafael Feito: «Si Trabénco no existís caldria inventar-lo».

Realitzat per la Comissió de relacions externes, formada per pares, mares i professors/es de la Comunitat educativa Trabénco.

El nostre objectiu principal és el desenvolupament d'una llei que protegeixi els projectes educatius singulars com el nostre, avalat per 38 anys d'experiència, i que és un model pedagògic per a les investigacions universitàries

Tertúlies Literàries

L'experiència de mares i veïnes del CEIP Mare de Déu de Montserrat, de Terrasa

Jamila Matni, Farida Sabaouni i Naima Afourid

Al'escola CEIP Mare de Déu de Montserrat, des de l'any passat ens trobem tots els dimecres al matí mares i veïnes de l'escola. És el moment de compartir la lectura sobre llibres de gran reconeixement a tot el món, mentre els nostres fills i filles són a classe. Hem llegit La casa de Bernarda Alba, de Lorca. Algunes havien anat a escola abans, altres estan aprenent actualment, algunes entenen i parlen la llengua, altres tot just acaben de començar el procés, però tot això no és un obstacle perquè totes disfrutem d'estar juntes i de la lectura.

Aquest espai, a través de les històries que llegim, ens permet explicar emocions, temors, desitjos, i també expliquem la nostra cultura. Ens fa sentir orgulloses quan expliquem i compartim els nostres costums, la religió i com veiem el món, doncs la majoria som del Marroc. Així, la Bernarda, mare de cinc filles en edat de casar-se, les obliga a vestir-se de negre i a estar tancades a casa per fer el "luto" del pare. Al Marroc, d'on som la gran part, el dol es fa vestint-se de blanc i no de negre. La Bernarda és una dona molt dura, molt tradicional que per protegir l'honor de les seves filles acaba creant una presó on no hi ha llibertat ni alegria. Al Marroc també podíem trobar abans persones tant preocupades com la Bernarda per l'honor.

I amb el llibre també aprenem la llengua, noves paraules: en castellà, en català, en àrab, en amazigh i en portugués. Ens ajudem les unes a les altres a aprendre a llegir, a escriure, vocabulari i sobretot compartim la història. El fet d'intercanviar idees, formes de pensar diferents ajuda la pròpia personalitat i a millorar-te. Com que comparteixes coses reals, et porta a canviar coses de la

teva vida personal i permet anar trencant barreres racistes i masclistes.

Aquest espai on compartim la lectura ha ajudat a superar la solitud del primer moment i ha permès que neixessin llaços d'amistat importants.

A les tertúlies literàries dialògiques tenim una persona que fa de moderadora i que convida al debat i a la solidaritat entre totes. Totes les que volem llegim en veu alta i anem aprenent noves paraules, significats i descobrint emocions. Juntes hem decidit també el dia, l'horari i el llibre que volem llegir.

Es important també destacar l'oportunitat de fer-ho a la biblioteca de l'escola dels fills, perquè compartim amb ells un espai d'aprenentatge i ens permet entrar en un contacte més estret amb els seu professorat. A ells els agrada molt veure'ns entrar a l'escola per aprendre. Sovint ens recorden que tenim classe o ens ajuden a fer els deures a casa. Es senten molt orgullosos d'estudiar junts. Estar en aquestes activitats també et permet ajudar més els teus fills i filles, perquè vas creant major riquesa mental. Et provoca una altra manera de pensar sobre la teva família, la teva vida o l'educació dels fills entre altres coses.

En conclusió, les tertúlies literàries dialògiques de l'escola CEIP Mare de Déu de Montserrat són un espai on les dones immigrants, a partir del debat d'un llibre clàssic, aprenem la llengua i cultura, sempre lligat a la nostra experiència de vida. Entrar a l'escola a fer activitats formatives com les tertúlies ens ajuda també a reflexionar sobre la nostra vida quotidiana i ens ajuda a millorar, amb el suport de les altres dones i de l'escola.

PAPERS
d'Educació de
Persones Adultes

Número 63
Setembre
2010

24

Inbalance: cap a un referent per a l'alfabetització matemàtica per a les persones adultes

Javier Díez-Palomar

Un dels elements principals de l'alfabetització a l'educació de persones adultes és tot allò que té a veure amb les matemàtiques. Aquesta paraula sovint desperta sentiments apassionats, tant en positiu com en negatiu, i sempre és objecte d'aferissades discussions. Tanmateix, malgrat els sentiments que provoca, tothom és molt conscient de la seva importància en la societat actual en la que vivim. El problema, però, és que habitualment les matemàtiques s'han presentat com a un camp del coneixement elitista, destinat només per a unes poques persones, que suposadament són les úniques capaces d'entendre i saber fer servir els codis d'aquest saber tan selecte. Freire va ser molt clar en aquest sentit, quan va dir en una entrevista que li feren D'Ambrosio i Mendonca (1997):

“Crec que en el moment en què la naturalitat de les matemàtiques es converteix en una condició per existir al món, s'està treballant en contra de cert elitisme que tenen els estudis de matemàtiques, fins i tot malgrat que els matemàtics vulguin el contrari. Això significa democratitzar la possibilitat de la naturalitat de les matemàtiques, i això és ciutadania. I quan es fa possible una major convivència amb les matemàtiques, no hi ha dubte que es contribueix a solucionar un gran nombre de qüestions plantejades al nostre voltant, algunes vegades existents precisament degut a una manca de competència, fins i tot, mínima, en la matèria. I per que no es dona aquesta democratització? Perquè s'ha acceptat que comprendre les matemàtiques és quelcom profundament refinat quan, de fet, no ho és ni ho hauria de ser” (Freire, D'Ambrosio, Mendonca, 1997, p. 8).

Una manera d'aconseguir democratitzar l'accés a les matemàtiques per a tothom és, precisament, establint una definició d'alfabetització que parteixi de les experiències que tothom ja té, i que sigui útil per construir un camí que porti des d'aquest coneixement basat a la vida quotidiana, fins al coneixement formal (acadèmic) de la matemàtica. Tanmateix, quan mirem el que diu la comunitat científica internacional sobre aquest tema, ens trobem amb una profunda discussió, que encara no ha estat resolta, malgrat que fa ja dècades que existeix.

Així, per algunes persones, “alfabetització numèrica” vol dir un conjunt d'habilitats i coneixements simples de matemàtiques que inclouen dur a terme un seguit de càlculs senzills, fent servir les quatre operacions bàsiques. Però per

altres, “alfabetització numèrica” implica la formalització d'un conjunt de coneixements matemàtics que totes les persones apliquen de manera informal en la seva vida quotidiana per a resoldre situacions habituals, com ara anar a comprar, portar els comptes de la casa, prendre decisions, pensar estratègies, planificar el futur, etc.

El *National Institute for Literacy in the United States*, per exemple, ja va proposar una definició molt més àmplia d'aquest concepte, incloent tot allò que, en termes matemàtics, fem servir les persones per esdevenir competents en un context d'economia global. *Numeracy*, en aquest sentit, es relaciona de manera molt propera amb la capacitat d'esdevenir una persona crítica, capaç de prendre decisions i tenir un paper actiu en el món. Stein (1995) ressaltà alguns dels elements claus d'una definició més àmplia, comprensiva i crítica del que vol dir “alfabetització numèrica”. D'acord amb la seva proposta, *numeracy* inclou alfabetització (a) per accedir i situar-se en el nostre món, (b) per mostrar autonomia i criteri per manifestar les pròpies opinions envers els altres, (c) per dur a terme accions independents, autònomes, i, per tant, no haver de dependre de ningú. Igual que l'alfabetització (en termes de lecto-escritura) proveeix la persona amb la capacitat de ser lliure, per dur a terme les pròpies accions, l'alfabetització numèrica també permet a les persones esdevenir crítiques i autònomes.

En el llibre *Compartiendo palabras* de Ramon Flecha (1997) algunes persones relaten com l'alfabetització va transformar les seves vides i varen ser capaces/os de dotar de sentit aquesta pràctica acadèmica a través de les seves experiències personals. De la mateixa manera, coneixem casos de persones que, en el procés de començar a fer servir les matemàtiques des del punt de vista acadèmic, van experimentar també un procés de augment de la seva independència, aspecte que, per descomptat, també va revertir positivament en la seva pròpia autoestima i seguretat.

Seguint Iddo Gal i Mieke Van Groenestijn entre d'altres, l'alfabetització numèrica implica la gestió d'una situació o la resolució d'un problema en contextos reals, fent servir informació de caire matemàtic (com ara dades, nombres, formes, dimensions, relacions, estimacions, etc.) que pot aparèixer representada de moltes formes diferents (o mitjançant nombres, o mitjançant gràfiques, o mitjançant diagrames, etc.). Aquesta gestió també suposa per part de la persona fer servir (mobilitzar) el seu coneixement matemàtic, i les seves habilitats per a resoldre la situació en qüestió (Gal, Van Groenestijn, Manly, Schmitt & Tout, 1999).

PAPERS
d'Educació de
Persones Adultes

Número 63
S e r i e m a r ç
2 0 1 0

25

Com es pot veure, el problema que pot dificultar un avenç cap a una democratització real de l'accés a les matemàtiques per a tothom és que l'alfabetització numèrica (*numeracy*) és un concepte que no té una definició acceptada de manera universal. Per tal de contribuir a resoldre de manera positiva aquesta dificultat, un conjunt de persones d'arreu d'Europa estem treballant plegades a fi d'establir un marc de referència europeu que serveixi per establir uns estàndards que tothom pugui fer servir a l'hora de portar a terme activitats d'alfabetització o de neolectors, pel que fa a l'àmbit de les matemàtiques.

Aquest projecte, *Inbalance*, que està finançat per la Comissió Europea, parteix precisament d'aquest desajustament que moltes vegades podem trobar entre les "matemàtiques de la vida real" i les "matemàtiques de l'escola". Mitjançant el diàleg es posa sobre la taula tant el coneixement formal de la matemàtica com les formes matemàtiques basades en la vida quotidiana, per crear sentit i obrir vies d'aprenentatge a partir de les experiències de cadascú. Això s'aconsegueix mitjançant la creació d'activitats basades en el dia a dia, que tothom pot reconèixer i que es poden fer servir per reflexionar críticament sobre el món que ens envolta, tot fent servir les matemàtiques com a eina de reflexió, i presa de decisions.

Inbalance vol establir els estàndards europeus d'alfabetització numèrica d'acord amb les prioritats d'Europa, tot millorant tant la formació de les persones que ensenyen

El problema és que habitualment les matemàtiques s'han presentat com a un camp del coneixement elitista, destinat només per a unes poques persones, que suposadament són les úniques capaces d'entendre i saber fer servir els codis d'aquest saber tan selecte

matemàtiques, com els recursos disponibles per fer-ho. En aquest sentit, aquest projecte està ja creant tot un seguit de materials que estan orientats a l'alfabetització numèrica, partint de les premisses que venim comentant en aquestes línies. A través d'una eina online, les persones que treballen en l'àmbit de la formació de persones adultes podran tant consultar, com fer servir i fins i tot dissenyar activitats que després puguin compartir amb les persones adultes a classe, per tal de treballar diferents temes de matemàtiques.

Fent aquesta feina, aquest projecte té un gran potencial per contribuir primer a clarificar què vol dir la paraula *numeracy* i, d'altra banda, establint un referent com seran els estàndards europeus d'alfabetització numèrica, que poden contribuir fermament a democratitzar l'accés a un àmbit de saber que, com deia Paulo Freire, hauria d'estar a disposició de tothom. Hauriem de garantir que això és així.

Javier Díez-Palomar
Departament de didàctica de les matemàtiques i de les ciències experimentals. UAB.
Javier.Diez@uab.cat

(*) *Inbalance* és un projecte finançat per la Comissió Europea, en el programa Grundtvig, amb número de referència 504006-LLP-1-2009-1-GRUNDTVIG-GMP.

Referències

- Flecha, R. (1997). *Compartiendo palabras*. Barcelona: El Roure.
- Freire, P.; D'ambrosio, U.; Mendonca, M. (1997). A Conversation with Paulo Freire. *For the Learning of Mathematics*, 17(3), 7-10.
- Gal, I., van Groenestijn, M., Manly, M., Schmitt, M.J., and Tout, D. (1999). *Numeracy Framework for the International Adult Literacy and Lifeskills Survey (ALL)*. Ottawa, Canada: Statistics Canada, 1999. Retrieved May 20, 2010, at <http://nces.ed.gov/surveys/all>.
- Stein, S. (1995). *Equipped for the future: A customer-driven vision for adult literacy and lifelong learning*. Washington, DC.: National Institute for Literacy.

Un enfocament comunitari contra la violència entre iguals

Itxaso Tellado

El projecte Europeu “*Building peace together: community-based preventive program to stop peer-to-peer violence*” (Creant la pau junts: programa preventiu comunitari per aturar la violència entre iguals) parteix de les propostes comunitàries a partir de les percepcions d’estudiants, professorat i famílies per desenvolupar un programa preventiu en contra de la violència entre iguals o bullying. Aquest projecte es va desenvolupar a partir de la col·laboració de set organitzacions educatives de diferents àmbits de quatre països europeus: Finlàndia, Itàlia, Polònia i Espanya.

L’objectiu principal d’aquest projecte és difondre les bones pràctiques sobre la prevenció de la violència entre iguals reforçant el poder de la comunitat i el treball amb les famílies, estudiants i educadors. En concret, “*Building peace together: community-based preventive program to stop peer-to-peer violence*” ha creat una eina adequada per la prevenció en la que hi va participar tota la comunitat en el procés.

Aquest projecte educatiu es va portar a terme durant dos anys, del 2007 al 2009 en els quals es va desenvolupar, provar i portar a terme aquest programa educatiu de prevenció en contra de la violència entre iguals. Una vegada detectat que el fenomen del bullying o violència entre iguals té lloc en tots els àmbits educatius es va decidir portar a terme aquest projecte en centres educatius de primària, secundària i d’educació de persones adultes, així com en associacions de joves, i de familiars per tal de 1) facilitar una millor comprensió d’aquest fenomen, 2) promoure la tolerància zero i 3) contribuir a la seva superació.

Aquestes fites es van assolir a partir de dos conceptes claus: el enfocament comunitari i la socialització preventiva contra la violència (Gómez, 2004). L’enfocament comunitari defensa que les institucions educatives per sí soles no poden prevenir la violència, ja que els processos de socialització i l’educació de les relacions afectives tenen lloc a tot arreu. Per tant és necessari desenvolupar projectes educatius que considerin la participació i el diàleg igualitari amb tota la comunitat com a temes transversals del currículum educatiu, a fi de treballar els principis i les accions per prevenir les causes de la violència. D’altra banda, la socialització preventiva de la violència es un procés social mitjançant el qual es consciencia sobre valors i normes que prevenen de comportaments i actituds que poden portar a la violència i afavoreixen comportaments igualitaris i respectuosos envers els altres. Aquest concepte implica que la socialització és un procés que mai acaba en el que tota la societat, el context i les persones més pròximes han d’estar implicades. Però al mateix temps cada persona té una influència en la socialització dels seus iguals i de tota la societat, ja que

interactua amb la societat i amb els individus d’aquesta. Aquests dos conceptes claus, el enfocament comunitari i la socialització preventiva contra la violència, els trobem en el marc de les actuacions d’èxit educatiu de les comunitats d’aprenentatge. Les comunitats d’aprenentatge (Pulido et al, 2007; Díez-Palomar i Flecha, 2010) a l’Estat Espanyol consisteixen en la transformació de l’escola en un lloc on tota la comunitat s’involucra en el procés educatiu de millorar l’èxit acadèmic dels estudiants però també en el procés d’aconseguir una transformació social per tota la comunitat (Elboj et al, 2002). Aquest projecte (Gómez, 2002) transforma les escoles i el seu context mitjançant una educació permanent, integral i participatòria basada en l’enfocament comunitari de les ciències educatives i socials. En aquest tota la comunitat s’involucra en treballar per una millor escola per tots els nens i nenes.

El fenomen del *bullying* ha estat àmpliament estudiat en les dècades recents (Heinemann, 1973; Niedl, 1996; Olweus, 1978, 1993, 1999), tot i que freqüentment s’estudia des de la perspectiva dels professionals que treballen a les escoles o de les percepcions dels estudiants (Orpinas, Kelder, Frankowski, Murray, Zhang, McAlister, 2000) i ben poc s’ha treballat des de la percepció de les famílies.

En el projecte “*Building peace together: community-based preventive program to stop peer-to-peer violence*” es va portar a terme un enfocament comunitari de la resolució de conflictes. Aubert, Duque, Fisas i Valls (2004) expliquen que el model comunitari supera els models anteriors de resolució de conflictes (el model disciplinari i el model mediador) creant una atmosfera de col·laboració i de reconeixement de tots els individus de la comunitat, prenent al mateix temps les seves propostes per solucionar els problemes de forma conjunta. El model comunitari facilita els espais i les condicions necessàries perquè tothom tingui una igual oportunitat de participar en la resolució del problema i el conflicte (p.69).

A partir del treball de camp que es va portar a terme en cinc ciutats europees (Helsinki a Finlàndia; Gdansk a Polònia; i Barcelona, Terrassa i Bilbao, a l’Estat Espanyol) es va elaborar un protocol per la prevenció de violència entre iguals basat en el model comunitari de prevenció de conflictes. La violència entre iguals no s’ha d’entendre com un problema de l’escola o dels joves sinó com un problema comunitari amb solucions que també han de sorgir de tota la comunitat.

L’estudi de la violència entre iguals i la seva prevenció és rellevant per tot tipus de centres educatius. Els principals resultats obtinguts en el projecte que comentem aquí en són una bona prova. D’una banda, la investigació en els models i tipus de prevenció de la violència entre iguals presenta pràctiques que promouen la cooperació, la participa-

PAPERS
d’Educació de
Persones Adultes

Número 63
Setembre
2010

27

ció de la comunitat i la conscienciació social. El projecte “*Building peace together: community-based preventive program to stop peer-to-peer violence*” ha facilitat la participació directa de les persones definint allò que volien en cada entorn particular, fent possible la superació de les diferències. Els resultats d’implementar el programa de prevenció de violència entre iguals en els centres educatius ha obert les portes a la comunitat a participar i transformar els processos d’aprenentatge dels estudiants, millorar la cooperació i coexistència del centre i al mateix temps millorar en la gestió i la defensa de normes comunes per viure junts en el centre educatiu i en la comunitat. Això ha tingut un gran

impacte sobre el dia a dia dels centres educatius que han participat en la recerca. És necessari crear espais igualitaris on totes les persones de la comunitat educativa puguin contribuir a la lluita i eliminació del *bullying* a les nostres escoles. Per això, projectes com “*Building peace together: community-based preventive program to stop peer-to-peer violence*” són un referent que obre les portes a l’esperança del canvi i la transformació.

Itxaso Tellado
Professora de la Universitat de Vic

Referències

- Aubert, A.; Duque, E.; Fisas, M. & Valls, R. (2004). *Dialogar y transformar. Pedagogía crítica del siglo XXI*. Barcelona: GRAO.
- Díez-Palomar, J.; Flecha, R. (2010). Comunidades de aprendizaje. *Revista Interuniversitaria de Formación del Profesorado*, 67(24,1). *Special issue*.
- European Commission (2008). Daphne Programme. Retrieved on May 14th 2008 from http://ec.europa.eu/justice_home/funding/2004_2007/daphne/funding_daphne_en.htm
- Elboj, C.; Puigdemívol, I.; Soler, M.; Valls, R. (2002). *Comunidades de aprendizaje. Transformar la educación*. Barcelona: Graó.
- Gómez, J. (2004). El amor en la sociedad del riesgo. Barcelona: Hipatia Editorial.
- Gómez, J. (2002). Learning Communities: When Learning in Common Means School Success for All. *MCT*, v20 n2 p13-17 Spring 2002. ERIC num: EJ648291. ISSN-0263-0869.
- Heinemann, P.P. (1973). *Mobbning: Gruppvald blant barn og vokane (Bullying: Group violence among children and adults)*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Niedl, K. (1996). Mobbing and well-being. *European Journal of Work and Organizational Psychology*, 5, 239-249.
- Olweus, D. (1978). *Aggression in the schools: Bullies and whipping boys*. Washington, DC: Hemisphere Press.
- Olweus, D. (1993). *Bullying at school: What we know and what we can do*. Oxford, U.K.: Blackwell.
- Olweus, D. (1999). Sweden. In P.K. Smith, Y. Morita, J. Junger-Tas, D. Olweus, R. Catalano, & P.Slee (Eds.), *The nature of school bullying: A cross-national perspective* (pp. 7-27). New York: Routledge.
- Orpinas, P.; Kelder, S.; Frankowski, R.; Murray, N.; Zhang, Q.; McAlister, A. (2000). Outcome evaluation of a multi-component violence-prevention program for middle schools: the Students for Peace project. *Health Education Research*. Vol. 15 no. 1, pp. 45-58.
- Pulido, C. M., Pulido, M. A., Serrano, M. and Tortajada, I., (2007). May 23rd. “Dialogic Reading: Learning to Read Through Interaction” *Paper presented at the annual meeting of the International Communication Association, TBA, San Francisco, CA*. Retrieved on January 23rd from http://www.allacademic.com/meta/p170832_index.html.

Castell d'Aro celebra la 25a Festa de la Primavera de l'Educació de Persones Adultes

El municipi de Castell-Platja d'Aro i S'Agaró es va convertir per un dia en la capital de l'educació democràtica de persones adultes, acollint la 25a edició de la Festa de Primavera, un esdeveniment que no només va mobilitzar el sector fins a l'Empordà, també moltíssimes entitats i associacions de la vila s'hi van implicar al llarg de tota la jornada. Així, el diumenge 16 de maig, la Plaça Poeta Sitjà es va omplir d'un gran nombre d'activitats com, per exemple, una batukada, dansa del ventre, sardanes, un di-

nar popular, tallers diversos i una mostra d'entitats entre altres, aplegant prop de 350 persones de totes les edats.

La part central de l'acte el va protagonitzar el manifest, que reproduïm a continuació, sota el lema: "La diversitat, un repte. El diàleg i la participació, una oportunitat".

La Festa de Primavera, organitzada per l'AEPA, FACEPA i l'Aula Municipal d'Adults de Castell-Platja d'Aro i S'Agaró, es va cloure amb una tertúlia musical dialògica, un ball folk i el tradicional sorteig.

Manifest

La diversitat, un repte. El diàleg i la participació, una oportunitat

Catalunya és un país mediterrani amb diversitat de llengües, cultures i ètnies, amb un valuós patrimoni. Un país que ha crescut molt, en el que cal la implicació activa de la ciutadania perquè sigui tal i com el desitgem.

Catalunya som totes i tots.

Volem que sigui un país per a les persones, amb menys desigualtats, més participació de la ciutadania en els assumptes públics, per que tant la ciutadania com l'administració són corresponsables de la societat que tenim. Un país per a tothom, de convivència, respecte i igualtat, sense discriminacions i que pugui ser gaudit per les generacions futures. Perquè la diversitat és un repte i el diàleg i la participació una oportunitat.

Per això cal que tothom:

- Esdevingui actiu en la promoció del civisme i de la convivència.
- Promogui el diàleg per conèixer-se, compartir i entendre's.
- Utilitzi els mitjans de la participació ciutadana per col·laborar en la construcció de la nostra societat. No podem restar indiferents al nostre entorn.
- Vetlli per la igualtat i rebutgi qualsevol tipus de discriminació per raó de gènere, edat o cultura.
- Promogui la solidaritat com un valor per contribuir a aconseguir un món amb menys desigualtats i més just.
- Promogui els valors de respecte, responsabilitat i pau com a inversió de futur de la ciutadania.
- Fomenti una educació basada en el respecte i la responsabilitat, en el pensament obert, autònom, igualitari i cívic, per garantir els drets a la formació de les persones i el seu creixement i autonomia personal.

I per acabar volem posar un text que vam trobar en un llibre:

"El teu Crist és jueu, la teva música és negra, el teu cotxe japonès, la teva pizza italiana, el teu gas algerià, el teu cafè brasiler, la teva democràcia és grega, les teves vacances marroquines, les teves xifres són hindús, les teves lletres llatines... I goses dir que el teu veí és estranger?"

Crònica de l'Escola d'Estiu Unitària d'Educació de Persones Adultes 2010: Quines competències per a quina societat?

Formació de familiars i educació democràtica Alfabetització en català per a persones immigrants

Aquest estiu, l'AEPA va oferir el curs de Formació de familiars i educació democràtica, dins del catàleg de cursos de l'Escola d'Estiu Unitària d'Educació de Persones Adultes 2010 que, sota el lema "Quines competències per a quina societat?" va aplegar entitats i propostes diverses que ajudaven en la formació en competències adequades als requeriments de la societat actual.

Els temaris que es van oferir dintre del curs van ser: Recerca a Europa sobre la importància de la formació de familiars com element inclusiu i de cohesió social a les actuals societats europees. Dintre d'aquesta línia vam aprofundir en tres competències bàsiques que es demanen per augmentar el nivell acadèmic, tant de les famílies com dels nens i les nenes. El nostre objectiu però, com a educadores i educadors de persones adultes, era conèixer com podem formar amb èxit les famílies, les persones que envolten als nens i nenes per a millorar la seva formació. És precisament en aquest punt on l'educació de persones adultes i la formació de familiars es troben.

Dintre d'aquesta línia vam oferir com treballar les següents competències: la competència matemàtica a través de la perspectiva de les matemàtiques dialògiques, la competència lectora a través de la lectura dialògica, la socialització preventiva de la violència de gènere, la competència digital a través de l'ús dialògic de les TIC i les actuacions d'èxit en formació i participació de les famílies. Sens dubte el debat va ser molt enriquidor i també les aportacions que es van realitzar durant el curs.

Per una altra banda també vam oferir un taller d'alfabetització en català per a persones immigrants que va tenir molt d'èxit en participació ja que actualment és una de les necessitats que existeixen en educació de persones adultes. Es va oferir aquesta formació i es va informar sobre el mètode que s'estava elaborant des de la Secretaria de la Immigració conjuntament amb FACEPA (Federació d'Associacions Culturals i Educatives de Persones Adultes) i la Fundació la Caixa.

PAPERS
d'Educació de
Persones Adultes

Número 63
Setembre
2010

30

Formació europea d'educadors en alfabetització d'adults. Belfast. Irlanda

El passat mes de setembre es va dur a terme un curs de formació de educadors en alfabetització de persones adultes a Belfast (Irlanda). En aquest curs, que sorgeix dels projecte europeu Euro-alpha, hi van participar divuit educadors i educadores de diferents països amb l'objectiu de fer una pràctica reflexiva de les accions que porten a terme en alfabetització de persones adultes.

Durant aquest curs es va examinar i dialogar sobre la política europea i nacional en temes d'alfabetització, a més de parlar de la tecnologia de la comunicació com una eina important per desenvolupar la pràctica reflexiva.

Web del projecte Eur-alpha: www.eur-alpha.eu/

CONVOCATÒRIES

I Congrés Internacional de Dones Gitanes: "Les altres dones"

El I Congrés Internacional de Dones Gitanes es durà a terme els dies 8, 9 i 10 d'octubre al CaixaFòrum (Barcelona). Es preveu l'assistència de 300 dones, arribades de diferents punts d'Europa amb l'objectiu de poder debatre sobre l'educació, el treball i el feminisme del segle XXI que afecta aquest col·lectiu. Amb aquest acte es vol promoure la dona gitana per lluitar per un somni

CRÒNICA

Pedagogía del compromiso. América Latina y Educación Popular Paulo Freire Hipatia Editorial. 2009

Aquest llibre recull un seguit d'intervencions, xerrades, conferències i aparicions en diversos mitjans de comunicació de Paulo Freire en països d'Amèrica Llatina (Paraguai, Uruguai, Brasil, Xile i Nicaragua) alguns d'ells immersos en processos de transició des de dictadures militars.

Si bé el tema central és l'Educació Popular, hi trobem també altres temes predilectes de Freire: l'acte d'ensenyar i les seves connotacions socials, el paper dels educadors i el dels intel·lectuals, el lideratge, el compromís polític des d'una esquerra democràtica, la seva pròpia evolució ideològica i la seva pràctica educativa, el paper dels mitjans de comunicació, en especial la televisió. Moltes de les intervencions van seguides de debat, preguntes, petició d'aclariments, a les que Freire contesta i sovint aprofita per ampliar les seves exposicions. No és fàcil destacar punts específics en un llibre que conté tantes idees. En tot cas en podríem remarcar algunes.

En primer lloc una definició del que ell entén per educació popular, com eina de transformació social. *"D'una manera més radical, l'Educació Popular significa, per a mi, camins, això és, el camí en el camp del coneixement i el camí en el camp polític, a través del qual, demà –i aquí ve la utopia- les classes populars trobin el poder"* (pàg. 64). La postura de Freire al costat de les classes populars no l'ha fet mai creure en la inevitabilitat de la conquesta del poder des de l'esquerra, sempre ha estat a favor dels mètodes democràtics, de la formació, de la unitat i de l'acceptació de la democràcia, però també del rigor i de la fermesa en les pròpies posicions, com es veu quan exposa alguns exemples de la seva experiència al front d l'educació a la ciutat de

Sao Paulo. *"Hem transformat l'escola... això només en quatre anys. Demà entra un govern de dretes, desfà el 50% del que hem fet, demà passat tornem a guanyar, i és així, anant i tornant, com fem la història en quant a continuïtat i, sobretot, en quant a possibilitat. La història és possibilitat i no determinació"* (pàg. 76).

D'altra banda, la seva postura anticapitalista és constant *"A veure, Déu fa miracles, però no absurds: no transformarà el capitalisme en una postura humanitzant [...] Potser alguns bisbes i papes ho han intentant, però Déu no"* (pàg. 65).

És també constant l'apel·lació a la coherència per part del professorat, de les persones que tenen responsabilitat en els moviments socials i sindicals. Un fet que fa extensiu als líders polítics. Freire constantment posa en relació l'ètica i l'educació popular en tots els seus àmbits. Diu per exemple. *"Veus un tipus que es diu revolucionari, que predica l'abolició del sistema capitalista, que és racista o masclista –no em refereixo a marxista, òbviament-, aquest és un tipus profundament contradictori"* (pàg. 29).

El procés de transformació que implica l'educació popular és estètic, ètic, polític i cognitiu. Es tracta de conèixer el que es vol transformar però també per què i amb quina finalitat. El coneixement sol no és suficient, encara que és el primer pas necessari, cal també l'acció transformadora.

Això només és un tast dels molts temes que es tracten al llibre, que ve a ser un compendi de bona part de les aportacions de Freire al pensament educatiu i social. Llegir-lo i comentar-lo és una invitació a reflexionar sobre els reptes de l'educació també en el nostre país, si volem fer de l'educació una eina per la transformació social i a favor de la majoria de les persones.

P A P E R S

Número 63

Setembre 2010

AQUESTA REVISTA ES PÚBLICA
QUADRIMESTRALMENT